

Historisch Vooronderzoek

Niet Gesprongen Explosieven

Nijkerk Vanenburg

RO-200239 versie 0.1
14 juli 2020

AT-140 19-03-2018

Historisch Vooronderzoek

Niet Gesprongen Explosieven

Nijkerk Vanenburg

Opdrachtgever	: Waterland Projecten
Kenmerk	: 73924 / RO-200239 versie 0.1
Plaats en datum	: Riel, 14 juli 2020
Auteur	: dhr. T. Dekker, Junior Historicus, MA
Gecontroleerd door	: dhr. J.H. Kapel, Senior OCE-deskundige dhr. K. Schuddinck, Historicus, MA
GIS-ondersteuning door	: mevr. L. van den Burg, GIS-specialist
Goedgekeurd door	: dhr. M. Taks, Hoofd Advies

REASeuro

**Voor gezien
Waterland Projecten**

dhr. M. Taks
Hoofd Advies

dhr. G. van Noorden

Informatiebescherming. Op grond van artikel 6:162 BW mag niets uit dit document worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of welke andere wijze, inclusief digitale verwerking, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van REASeuro. De opdrachtgever mag voor intern gebruik duplicaten maken.

INHOUDSOPGAVE

Pagina

1	INLEIDING	3
1.1	AANLEIDING.....	3
1.2	WERK- EN ONDERZOEKSGBIED	3
1.3	DOEL.....	4
1.4	METHODIEK	4
1.5	ONDERZOEKSUITSLUITINGEN	5
1.6	LEESWIJZER	5
2	INVENTARISATIE BRONNENMATERIAAL	6
3	OVERZICHT OORLOGSHANDELINGEN	14
4	ANALYSE OORLOGSHANDELINGEN	17
4.1	BEVRIJDING VAN PUTTEN EN OMGEVING, 15-18 APRIL 1945	17
4.2	LUCHTFOTOANALYSE	19
4.3	LEEMTEN IN KENNIS	20
5	CONCLUSIE EN ADVIES	21
5.1	CONCLUSIE HVO-NGE	21
5.2	ADVIES.....	21
6	BIJLAGEN	22
BIJLAGE 1	BEGRIPPENLIJST (2 BLADEN)	23
BIJLAGE 2	GERAADPLEEGDE LITERATUUR	25
BIJLAGE 3	ARCHIEFONDERZOEK NEDERLANDSE ARCHIEVEN	32
BIJLAGE 4	ARCHIEFONDERZOEK INTERNATIONALE ARCHIEVEN	44
BIJLAGE 5	EOD EN MMOD: MUNITIERRUIMINGEN EN MIJNENVELDEN	48
BIJLAGE 6	CARTOGRAFISCH MATERIAAL.....	49
BIJLAGE 7	OVERZICHT LUCHTFOTO'S.....	56
BIJLAGE 8	CHECKLIST WSCS-OCE EN VERZENDLIJST	57
BIJLAGE 9	TEKENINGEN (LOSBLADIG)	58

1 INLEIDING

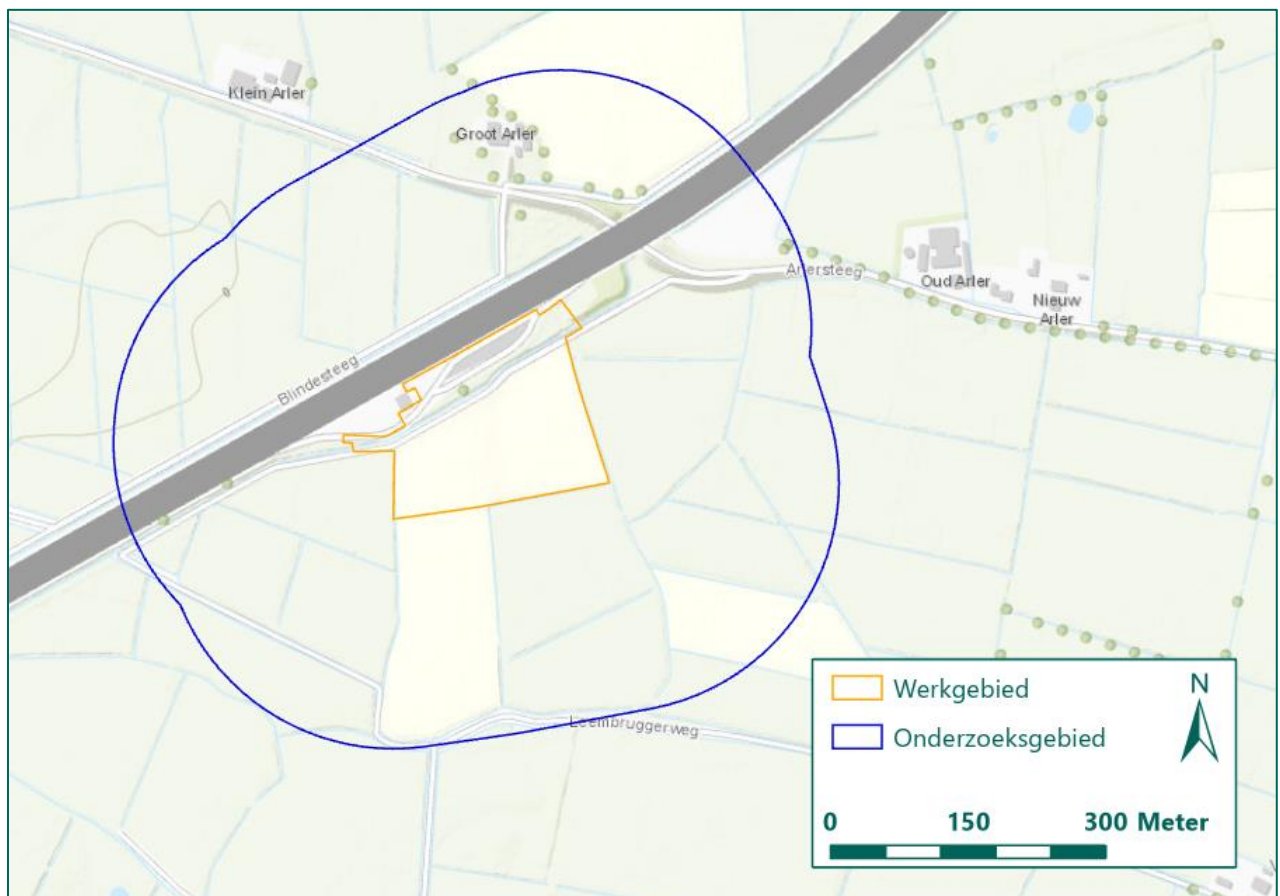
In dit hoofdstuk is beschreven wat de aanleiding is voor het uitvoeren van het Historisch Vooronderzoek-Niet Gesprongen Explosieven (HVO-NGE). Daarnaast zijn het onderzoeksgebied, het doel van het onderzoek en de methodiek beschreven. Het hoofdstuk wordt afgesloten met een leeswijzer.

1.1 AANLEIDING

Waterland Projecten is bezig met de voorbereidingen van werkzaamheden voor het project 'Nijkerk Vanenburg'. Omdat bij dit project grondroerende werkzaamheden plaatsvinden, dient een HVO-NGE te worden uitgevoerd. Het HVO-NGE is een bureaustudie waarin het beschikbare feitelijke bronnenmateriaal van de periode 1940-1945 (incl. naoorlogse munitieruimingen en opsporingsactiviteiten) wordt geïnventariseerd, beoordeeld en geëvalueerd.

1.2 WERK- EN ONDERZOEKSGBIED

Het werkgebied is het door de opdrachtgever aangegeven gebied waarbinnen in het kader van het project werkzaamheden worden uitgevoerd, of waar een functieverandering wordt doorgevoerd. Het werkgebied betreft de projectlocatie 'Nijkerk Vanenburg'. Het onderzoeksgebied betreft een straal van 250 meter rond het werkgebied om een zo compleet mogelijk beeld te krijgen van de omgeving van het werkgebied ten tijde van de Tweede Wereldoorlog.

Figuur 1: Werk- en onderzoeksgebied (Bron ondergrond: ESRI).

1.3 DOEL

Doel van het HVO-NGE is antwoord te geven op de volgende vragen:

- Is er sprake van een NGE-Risicogebied in (gedeelten van) het werkgebied naar de situatie van 1945 (het einde van de oorlog)?
- Welke soort, hoeveelheid en verschijningsvorm van de vermoede Niet Gesprongen Explosieven (NGE) kunnen worden verwacht?
- Wat is het advies met betrekking tot de (voorbereiding op de) uit te voeren werkzaamheden?

1.4 METHODIEK

De rapportage is opgesteld volgens het Werkveldspecifiek certificatieschema voor het Systeemcertificaat Opsporen Conventionele Explosieven (WSCS-OCE, versie 2016). Aan de hand van een aantal bronnen wordt NGE-gerelateerde informatie van het onderzoeksgebied geïnventariseerd. In de inventarisatie van het bronnenmateriaal wordt gezocht naar gebeurtenissen die hebben geleid tot het in de bodem komen van NGE en gebeurtenissen die hebben geleid tot het verwijderen van NGE uit de bodem.

Uit de geraadpleegde (historische) bronnen komen oorlogshandelingen naar voren.¹ Per oorlogshandeling wordt beoordeeld of deze relevant is voor het onderzoeksgebied en of voldoende historische gegevens beschikbaar zijn voor het analyseren van de oorlogshandeling.

Deze beoordeling bestaat uit het beantwoorden van de volgende vragen:

Vond de oorlogshandeling plaats binnen het onderzoeksgebied?

- De oorlogshandeling heeft betrekking op het onderzoeksgebied. De oorlogshandeling wordt opgenomen in de oorlogshandelingenlijst.
- De oorlogshandeling vond buiten het onderzoeksgebied plaats. De oorlogshandeling is niet relevant en wordt niet vermeld in de oorlogshandelingenlijst.

Wordt de exacte locatie van de oorlogshandeling binnen het onderzoeksgebied duidelijk uit het bronnenmateriaal?

- De locatie van de oorlogshandeling kan nauwkeurig worden herleid aan de hand van het bronnenmateriaal. De oorlogshandeling kan worden geanalyseerd.
- De locatie van de oorlogshandeling kan niet met voldoende zekerheid en nauwkeurigheid worden vastgesteld. De oorlogshandeling kan niet nader worden geanalyseerd.

Zijn meerdere bronnen beschikbaar, of wordt de oorlogshandeling door één betrouwbare bron vermeld?

- Er is sprake van één betrouwbare bron of meerdere bronnen die de oorlogshandeling bevestigen. De oorlogshandeling kan worden geanalyseerd.
- Eén onvoldoende betrouwbare bron vermeldt de oorlogshandeling. De oorlogshandeling wordt gemeld in de oorlogshandelingenlijst, maar het is niet mogelijk deze te analyseren.

Op basis van analyse van de relevante oorlogshandelingen wordt vastgesteld of binnen het onderzoeksgebied een aantoonbaar verhoogd risico bestaat op het aantreffen van NGE. Als dat het geval is, wordt het NGE-Risicogebied horizontaal afgebakend naar de situatie van 1940-1945 en wordt een advies gegeven. Het eindresultaat betreft deze rapportage en, in het geval van een positief advies, een bijbehorende NGE-Risicokaart.

Bij het opstellen van het HVO-NGE is gebruik gemaakt van ArcGIS Pro 2.5.2. Binnen dit geografische informatiesysteem zijn kaartmateriaal en luchtfoto's ingepast op de hedendaagse topografische kaart.

¹ Oorlogshandelingen worden gedefinieerd als 'gebeurtenissen die kunnen hebben geleid tot de aanwezigheid van NGE'. Voorbeelden van dergelijke gebeurtenissen zijn opgenomen in de begrippenlijst in bijlage 1.

Daarnaast is GIS gebruikt voor het aanduiden van locaties waar oorlogshandelingen hebben plaatsgevonden op basis van de oorlogshandelingenlijst (zie hoofdstuk 3) en het intekenen van NGE-Risicogebieden, militaire infrastructuur etc.

Het onderzoek is uitgevoerd door een projectteam bestaande uit Historici, een GIS-specialist en een Senior OCE-deskundige. Op pagina 1 van dit rapport staan de betrokken deskundigen vermeld.

1.5 ONDERZOEKSUITSLUITINGEN

In overeenkomst met de uitgebrachte offerte, is een aantal onderzoeksuitsluitingen vastgesteld. In dit HVO-NGE worden de volgende zaken uitgesloten:

- Hoeveelheid achtergebleven NGE. De hoeveelheid achtergebleven NGE is uitsluitend aangegeven indien dit kon worden achterhaald op basis van het geraadpleegde bronnenmateriaal. Indien dit niet mogelijk was, is dit als onbekend genoteerd.
- Contra-indicaties. Ontwikkelingen in de periode 1945 tot heden worden in dit HVO-NGE niet onderzocht. Het vaststellen van contra-indicaties op basis van historisch onderzoek wordt door REASeuro als te beperkt beschouwd. Indien sprake is van een NGE-Risicogebied wordt geadviseerd de contra-indicaties en de gevolgen hiervan in een Projectgebonden Risicoanalyse-Niet Gesprongen Explosieven (PRA-NGE) op te nemen.
- Verticale afbakening. De verticale afbakening van de NGE-Risicogebieden hangt nauw samen met vast te stellen contra-indicaties, zoals het afgraven of ophogen van gebieden. Het nauwkeurig vaststellen van een verticale afbakening wordt om deze reden niet in het historisch vooronderzoek verricht. Indien sprake is van een NGE-Risicogebied, wordt geadviseerd de verticale afbakening vast te stellen in een PRA-NGE. De maximale penetratiediepte vormt de ondergrens van de verticale afbakening. Deze wordt hoofdzakelijk bepaald door de weerstand van de bodem en de wijze waarop het betreffende NGE in het gebied terecht is gekomen.

1.6 LEESWIJZER

In hoofdstuk 2 zijn de geraadpleegde bronnen opgenomen. Op basis van deze bronnen is in hoofdstuk 3 een oorlogshandelingenlijst samengesteld. De oorlogshandelingen die als relevant zijn aangemerkt in de gebeurtenissenlijst, worden in hoofdstuk 4 geanalyseerd om vast te stellen of sprake is van een NGE-Risicogebied. Tot slot is in hoofdstuk 5 het advies opgenomen.

Een begrippenlijst ter verduidelijking is opgenomen in bijlage 1. Uitgebreide opsommingen van de geraadpleegde bronnen met aanvullende toelichting zijn weergegeven in bijlage 2 tot en met 7. Bijlage 8 bevat een checklist op basis van het WSCS-OCE. De tekeningen zijn opgenomen in bijlage 9.

2 INVENTARISATIE BRONNENMATERIAAL

In dit hoofdstuk is beschreven welke bronnen zijn geraadpleegd. Per geraadpleegde bron is in de bijlagen een overzicht opgenomen van het verzamelde bronnenmateriaal. Volgens het WSCS-OCE dient een aantal bronnen verplicht en aanvullend te worden geraadpleegd. REASeuro voldoet aan de gestelde eisen in het WSCS-OCE en raadpleegt daarnaast aanvullende bronnen die niet verplicht zijn gesteld. De bronnen die voor dit HVO-NGE zijn geraadpleegd, zijn weergegeven in Tabel 1.

Bron	Verplicht volgens WSCS-OCE	Geraadpleegd voor voorliggend HVO-NGE
Literatuur	☐	■
Nederlandse archieven		
Gemeentelijk archief	☐	■
Provinciaal archief	☐	■
Nederlands Instituut voor Militaire Historie (NIMH, Den Haag)		■
NIOD Instituut voor Oorlogs-, Holocaust- en Genocidestudies (NIOD, Amsterdam)		■
Nationaal Archief (NA, Den Haag)		■
Generaal Maczek Museum (GMM, Breda)		N.v.t.
Explosieven Opruimingsdienst Defensie (EOD, Soesterberg)		
• Munitieruimrapporten EOD 2010-heden	☐	■
• Mijnenveldkaarten	☐	■
Ministerie van Defensie - Semi-Statisch Informatiebeheer (SIB, Rijswijk)	☐	■
• Munitieruimrapporten EOD 1971-2010	☐	■
• MMOD-archief		
Luchtfotocollecties		
Bibliotheek Wageningen Universiteit (Wageningen, NL)	☐	■
Topografische Dienst Kadaster (Zwolle, NL)	☐	■
Haagse Beeldbank (Den Haag, NL)		N.v.t.
Nederlands Instituut voor Militaire Historie (NIMH, Den Haag, NL)		■
The National Collection of Aerial Photography (NCAP, Edinburgh, VK)		■
Laurier Military History Archive (LMH, Waterloo, CA)		N.v.t.
National Archives and Records Administration (NARA, College Park (MD), VS)		■
Luftbilddatenbank (LBDB, Estenfeld, DU)		N.v.t.
Bundesarchiv-Militärarchiv (BaMa, Freiburg, DU)		N.v.t.
War Heritage Institute (WHI, Brussel, BE)		N.v.t.
Imperial War Museum (IMW, Londen, VK)		N.v.t.
Internationale archieven		
The National Archives (TNA, Londen, VK)		■
Liddell Hart Centre for Military Archives (LHCMA, Londen, VK)		■
Bundesarchiv-Militärarchiv (BaMa, Freiburg, DU)		■
Bundesarchiv Berlin-Lichterfelde (BaBL, Berlijn, DU)		■
National Archives and Records Administration (NARA, College Park (MD), VS)		■
Library and Archives Canada (LAC, Ottawa, CA)		■
Centrum voor Historische Documentatie Defensie (CHDD, Evere, BE)		N.v.t.
Le service historique de la Défense (SHD, Vincennes, FR)		N.v.t.
Internetbronnen		
Beeldbank WO2		■

Delpher		■
Fold3		■
German Docs in Russia		■
Lexicon der Wehrmacht		■
Royal Artillery Units Netherlands		■
Verliesregister Studiegroep Luchtoorlog 1939-1945		■
Vergeltungswaffen: V1 en V2 inslagen in Nederland		■
Kaartmateriaal		
Actueel Hoogtebestand Nederland (AHN)		■
Indicatieve Kaart Militair Erfgoed (IKME)		■
Topografische Dienst Kadaster – Stafkaartencollectie (Zwolle, NL)		■
Topotijdreis.nl		■
Overige bronnen		
Getuigen / locatiedeskundigen (wanneer mogelijk)		N.v.t.
Plaatselijke musea		N.v.t.
Heemkundekring		N.v.t.
In het verleden uitgevoerde NGE-bodemonderzoeken		■

Tabel 1: Geraadpleegde bronnen.

Literatuur

In bijlage 2 is een overzicht opgenomen van de geraadpleegde literatuur. In de literatuur is gezocht naar beschrijvingen van voor het onderzoeksgebied mogelijk relevante gebeurtenissen. Deze gebeurtenissen zijn per tijdvak in de in bijlage 2 opgenomen tabellen weergegeven. Per gebeurtenis is een verwijzing opgenomen naar de betreffende bron en bladzijde.

Gemeentelijk en Provinciaal Archief

Het onderzoeksgebied is gelegen in de gemeente Putten. Het gemeentearchief van Putten, tijdelijk gelegen in de Publiekswinkel gemeente Putten, is geraadpleegd. Specifiek is gezocht naar documentatie met betrekking tot de volgende oorlogshandelingen:

Conform WSCS-OCE

- Luchtbeschermingsdienst
- Rapporten met betrekking tot geruimde NGE
- Schaderapporten

Standaard aanvullend door REASeuro

- Meldingen van neergestorte vliegtuigen
- Ruiming van verdedigingswerken
- Rapportages van de gemeentelijke politie
- Rapportages van de gemeentelijke brandweer
- Meldingen van oorlogsslachtoffers
- Verslagen van ooggetuigen
- Documenten met betrekking tot de bevrijding
- Naoorlogs: omnummering van woningen

In het provinciaal archief van Gelderland, gelegen in Gelders Archief, is onderzoek uitgevoerd naar de volgende archiefstukken:

Conform WSCS-OCE

- Documentatie van het Militair Gezag
- Documentatie van het Provinciaal Bestuur

Standaard aanvullend door REASeuro

- Locatie specifieke dossiers, zoals documentatie over de streek, polder, dorp etc.
- Rapporten met betrekking tot geruimde NGE
- Meldingen van neergestorte vliegtuigen
- Documenten met betrekking tot de bevrijding

In bijlage 3 is een gedetailleerd overzicht opgenomen van alle geraadpleegde archieven en inventarissen en de informatie die in de archieven en inventarissen is aangetroffen.

Nederlands Instituut voor Militaire Historie (NIMH) in Den Haag

Het NIMH beheert onder andere de collecties Gevechtsverslagen en –rapporten mei 1940 (Collectie 409), De strijd op Nederlands grondgebied tijdens de Wereldoorlog II / De Groene Serie (Collectie 492) en Duitse verdedigingswerken (Collectie 575). De collecties 409 en 575 dienen volgens het WSCS-OCE te worden geraadpleegd indien er aanwijzingen zijn dat binnen het onderzoeksgebied grondgevechten hebben plaatsgevonden in mei 1940 of dat er Duitse stellingen hebben gelegen. Door REASeuro worden deze collecties standaard geraadpleegd, evenals Collectie 492. Daarnaast is via archieven.nl in de collectie van het NIMH gezocht naar aanvullende collecties met informatie over het onderzoeksgebied. De resultaten van het raadplegen van het NIMH zijn verwerkt in bijlage 3.

NIOD Instituut voor Oorlogs-, Holocaust- en Genocidestudies (NIOD) in Amsterdam

Het NIOD beschikt over de archieven van de diverse bezettingsautoriteiten tijdens de Tweede Wereldoorlog. REASeuro raadpleegt standaard voor ieder HVO-NGE de volgende archieftoegangen:

- Toegang 216k: Collectie Departement van Justitie.
- Toegang 077: Collectie Generalkommissariat für das Sicherheitswesen- Höhere SS-und Polizeiführer Nord-West.

Beide collecties bevatten informatie over neergekomen bommen en vliegtuigen binnen Nederland. Daarnaast is via archieven.nl in de collectie van het NIOD gezocht naar aanvullende inventarisnummers met betrekking tot het onderzoeksgebied. In het NIOD zijn algemene meldingen over de gemeente Putten aangetroffen, er zijn echter geen specifieke meldingen betreffende het onderzoeksgebied aangetroffen.

Nationaal Archief (NA) in Den Haag

In het NA zijn de stukken geraadpleegd van de Inspectie Bescherming Bevolking tegen Luchtaanvallen (Toegang 2.04.53.15), waarin meldingen van uitgevoerde luchtaanvallen zijn opgenomen. Wanneer er aanwijzingen zijn dat militaire infrastructuur aanwezig was binnen het onderzoeksgebied, wordt tevens het Bunkerarchief (Toegang 2.13.167) ingezien, om de specifieke locatie en doel van het object vast te stellen. Binnen het Bunkerarchief is een blokkaart aangetroffen waarop het onderzoeksgebied waarneembaar is, zie bijlage 6. Gegevens met betrekking tot de afzonderlijke stellingen zijn niet aangetroffen. Verder is de collectie van het NA via <https://www.nationaalarchief.nl> doorzocht. Het raadplegen van het NA heeft geen informatie opgeleverd voor het onderzoeksgebied.

Generaal Maczek Museum (GMM) in Breda

Nederland is voor een groot deel bevrijd door de 1^e Poolse Pantserdivisie, die onder het commando van Generaal Maczek onder Britse leiding vochten. Het GMM in Breda is gewijd aan de geschiedenis van de verschillende Poolse eenheden die in Nederland aanwezig waren in 1944 en 1945. In het GMM zijn diverse gevechtsverslagen geraadpleegd door REASeuro waarin de Poolse eenheden hebben aangeduid waar zij oorlogshandelingen, zoals grondgevechten en tankbeschietingen, hebben uitgevoerd. De gevechtsverslagen zijn beschikbaar in het Pools en grotendeels vertaald in het Engels of Nederlands. Indien eenheden van de 1^e Poolse Pantserdivisie binnen het onderzoeksgebied actief zijn geweest wordt de documentatie uit het GMM gebruikt. Aangezien binnen het onderzoeksgebied geen eenheden van de 1^e Poolse Pantserdivisie bij gevechtshandelingen betrokken zijn geweest, is het GMM voor voorliggend onderzoek niet geraadpleegd.

Explosieven Opruimingsdienst Defensie (EOD) in Soesterberg

De EOD heeft de inventarissen van de munitieruimrapporten² beschikbaar gesteld. Via de EOD zijn de munitieruimrapporten van 2010 tot heden opgevraagd. Er zijn geen aanduidingen van munitieruimingen nabij het onderzoeksgebied aangetroffen.

Daarnaast is bij de EOD nagevraagd of in het onderzoeksgebied mijnenvelden of mijnenverdachte gebieden hebben gelegen. De EOD heeft overzichtskaarten aangeleverd die informatie bieden over de mogelijke aanwezigheid van mijnenvelden binnen het onderzoeksgebied, zie bijlage 5 en 6.

Ministerie van Defensie - Semi-Statisch Informatiebeheer (SIB) in Rijswijk

Bij het SIB zijn de munitieruimrapporten van de EOD ondergebracht van 1971 tot 2010. Voor voorliggend onderzoek zijn munitieruimrapporten aangevraagd, waarbij munitie is geruimd door de EOD in of in de directe nabijheid van het onderzoeksgebied. Tevens is in het SIB het archief van de Mijn- en Munitie Opruimingsdienst (MMOD) geraadpleegd. De MMOD is een voorloper van de EOD en heeft direct na de oorlog veel munitie geruimd. Relevante ruimingen zijn in de archieven van de MMOD niet aangetroffen.

Luchtfoto's

De volgende instanties zijn geraadpleegd voor het verkrijgen van luchtfoto's van tijdens en vlak na de oorlog:

- Bibliotheek Wageningen Universiteit (Wageningen, NL);
- Topografische Dienst Kadaster (Zwolle, NL);
- Haagse Beeldbank (Den Haag, NL);
- Nederlands Instituut voor Militaire Historie (NIMH, Den Haag, NL);
- The National Collection of Aerial Photography (NCAP, Edinburgh, VK);

In bijlage 7 is een overzicht opgenomen van de gegeorefereerde en geanalyseerde luchtfoto's van het onderzoeksgebied en is de selectie van deze luchtfoto's gemotiveerd. De luchtfoto's geven informatie over de situatie in oorlogstijd en mogelijk zijn sporen van de oorlog, zoals kraters en verdedigingsstellingen, waar te nemen. De luchtfoto's zijn ingepast in tekening 01.

The National Archives (TNA) in Londen, Verenigd Koninkrijk

REASeuro beschikt over de Operation Record Books (ORB's) van verschillende Britse luchtmachteenheden die actief waren boven Nederland, zoals Second Tactical Air Force, Fighter Command, Coastal Command en Bomber Command. Daarnaast beschikt REASeuro over de *War Diaries* van diverse geallieerde eenheden die betrokken waren bij gevechten in Nederland en het ruimen van munitie. Deze documentatie is opgenomen in een database, waarin is gezocht op de kaartvierkanten zoals weergegeven op de stafkaart (zie bijlage 6), op de onderliggende coördinaten, op plaatsnamen en data waarop oorlogshandelingen plaatsvonden.

In deze database is gezocht naar primair bronnenmateriaal uit TNA met betrekking tot oorlogshandelingen die hebben plaatsgevonden in het onderzoeksgebied. In bijlage 4 is deze informatie en een overzicht van de door REASeuro in TNA geraadpleegde archiefstukken opgenomen. Het raadplegen van TNA heeft voor het huidige onderzoek geen relevante resultaten opgeleverd.

Liddell Hart Centre for Military Archives (LHCMA) in Londen, Verenigd Koninkrijk

In het LHCMA zijn diverse archiefstukken in te zien met betrekking tot de bevrijding van Nederland. Zo zijn onder meer luchtfoto's, kaartmateriaal en gevechtsverslagen beschikbaar, waarmee oorlogshandelingen binnen Nederland kunnen worden geanalyseerd. Tevens is documentatie beschikbaar in het LHCMA van oorlogshandelingen die plaatsvonden gedurende de Duitse inval in Nederland in mei 1940. Voor voorliggend HVO-NGE heeft het raadplegen van het LHCMA geen relevante informatie opgeleverd.

² De munitieruimrapporten worden ook wel MORA's of UO's genoemd.

Bundesarchiv-Abteilung Militärarchiv (BaMa) in Freiburg, Duitsland

REASeuro beschikt over diverse stukken uit het Bundesarchiv-Abteilung Militärarchiv in Freiburg. Deze afdeling van de Duitse nationale archieven bevat stukken van de Duitse krijgsmacht gedurende de Tweede Wereldoorlog. De volgende toegangen zijn door REASeuro voor het huidige onderzoek geraadpleegd:

- RL 2-II Generalstab der Luftwaffe / Luftwaffenführungsstab;
- RM 45-II Dienststellen und Kommandostellen der Kriegsmarine im Bereich Deutsche Bucht und Niederlande.

Tevens beschikt REASeuro over krijgsgedagboeken van Duitse eenheden die in Nederland hebben gevochten in mei 1940, gedurende de bevrijding in 1944 en 1945 en eenheden die in Nederland gestationeerd waren gedurende de bezettingsperiode. Overig bronnenmateriaal dat is verzameld in het BaMa betreffen kaarten, informatie over munitieopslagplaatsen, krijgsgedagboeken en luchtfoto's van de Duitse luchtmacht en marine uit de Tweede Wereldoorlog. In deze stukken is gezocht naar relevante informatie voor het onderzoeksgebied. Het raadplegen van het BAMA heeft geen relevante resultaten opgeleverd voor dit HVO-NGE.

Bundesarchiv in Berlin-Lichterfelde (BaBL) in Berlijn, Duitsland

In het Bundesarchiv in Berlijn, locatie Lichterfelde, zijn de afdelingen *Zentrale Verwaltungsangelegenheiten*, *Archivtechnik und zentrale fachliche Dienstleistungen*, *Bereitstellung* en *Filmarchiv* ondergebracht. Door REASeuro zijn verschillende stukken geraadpleegd met betrekking tot neergekomen bommen en locaties waar schade was ontstaan als gevolg van de Tweede Wereldoorlog. Voor voorliggend onderzoek heeft het raadplegen van het Bundesarchiv Berlin-Lichterfelde geen relevante informatie opgeleverd.

The National Archives and Records Administration (NARA) in College Park, Maryland, Verenigde Staten

REASeuro beschikt over een grote collectie archiefstukken uit de NARA. Het betreffen stukken met betrekking tot de activiteiten van de Amerikaanse luchtmacht, zoals de Mission Reports, stukken van de militaire inlichtingendienst, War Diaries van Amerikaanse grondeenheden en buitgemaakte Duitse documenten. Het raadplegen van de NARA heeft geen relevante resultaten opgeleverd voor dit onderzoek.

Library and Archives of Canada (LAC) in Ottawa, Canada

Het LAC beheert een grote collectie kaarten en documenten van de Canadese eenheden die meevochten in het Britse leger ten tijde van de Tweede Wereldoorlog. Zo beschikt REASeuro over diverse Defence Overprints uit het LAC. Indien aanwijzingen worden aangetroffen dat Canadese grondeenheden binnen het onderzoeksgebied hebben gevochten dan worden de gevechtsverslagen van deze eenheden in het LAC geraadpleegd, die zijn te vinden onder Record Group 24-C-3. Deze gevechtsverslagen bieden aanvullende informatie over locaties waar oorlogshandelingen hebben plaatsgevonden waarbij Canadese grondeenheden betrokken waren gedurende de bevrijding van Nederland in 1944 en 1945. De documenten kunnen overlap hebben met de gevechtsverslagen die in TNA in Londen liggen opgeslagen. Het LAC is geraadpleegd, maar heeft geen relevant informatie opgeleverd, zie bijlage 4.

Centrum voor Historische Documentatie Defensie (CHDD) in Evere, België

De archiefdienst van het Belgisch Leger is gevestigd in het kazernekwartier in Evere, Brussel. Deze instelling bewaart de archieven van het Belgisch Leger van circa 1939 tot heden. In deze archiefinstelling zijn de verslagen van de relevante Belgische eenheden geraadpleegd die in mei 1940 actief waren in Zeeland en nabij de Belgisch-Nederlandse grens. Indien Belgische eenheden bij grondgevechten in Nederland in mei 1940 betrokken zijn geweest dan worden de gevechtsverslagen van deze eenheden in het CHDD geraadpleegd. Vanwege de ligging van het onderzoeksgebied dient het CHDD voor voorliggend HVO-NGE niet te worden geraadpleegd.

Le service historique de la Défense (SHD) in Vincennes, Frankrijk

In het SHD zijn de documenten van de Franse krijgsmacht opgeslagen. Gedurende de meidagen van 1940 hebben verschillende Franse eenheden op Nederlands grondgebied gevochten tegen Duitse soldaten, om de Duitse opmars te voorkomen. Indien Franse soldaten binnen het onderzoeksgebied gevechtshandelingen hebben uitgevoerd, worden door REASeuro de Franse gevechtsverslagen uit het SHD geraadpleegd. Vanwege de ligging van het onderzoeksgebied dient het SHD voor voorliggend HVO-NGE niet te worden geraadpleegd.

Beeldbank WO2

Het NIOD beheert een digitale database van foto's die zijn genomen gedurende de Tweede Wereldoorlog in Nederland. Via deze database kunnen foto's worden bekeken van diverse oorlogs- en verzetsmusea, herinneringscentra, regionale archiefinstellingen en het NIOD zelf. REASeuro heeft onderzocht of voor het onderzoeksgebied relevante foto's te vinden zijn binnen de database. Deze zoekslag heeft geen relevante informatie opgeleverd.

Delpher

Via de website <https://www.delpher.nl/> kunnen digitaal kranten, boeken en tijdschriften worden ingezien. REASeuro heeft Delpher geraadpleegd om na te gaan of er meldingen zijn gedaan van oorlogshandelingen gedurende de Tweede Wereldoorlog binnen het onderzoeksgebied. Daarnaast is onderzocht of na afloop van de Tweede Wereldoorlog informatie kan worden gevonden van ruimingen van NGE binnen het onderzoeksgebied. Het raadplegen van Delpher heeft voor voorliggend onderzoek geen relevante resultaten opgeleverd.

Fold3

REASeuro beschikt over een account bij de website <https://www.fold3.com/>. Op deze website zijn uiteenlopende documenten met betrekking tot oorlogshandelingen te vinden gedurende de Eerste en Tweede Wereldoorlog. De website is geraadpleegd, maar heeft geen relevante informatie voor het onderzoeksgebied opgeleverd.

German Docs in Russia

Gedurende en na afloop van de Tweede Wereldoorlog hebben Amerikaanse en Russische eenheden diverse buitgemaakte Duitse documenten mee terug genomen naar hun vaderland. De Amerikanen hebben deze documenten ontsloten in de NARA, maar van de Russische buitgemaakte documenten was lange tijd niets bekend. Inmiddels is een groot deel van de buitgemaakte Duitse stukken via de website www.germandocsinrussia.org in te zien. Deze documenten bevatten ook vermeldingen van oorlogshandelingen in Nederland en worden door REASeuro voor ieder onderzoek ingezien op relevantie voor het desbetreffende onderzoeksgebied. Voor het huidige onderzoeksgebied is op de website geen relevante informatie gevonden.

Lexicon der Wehrmacht

De website <http://www.lexikon-der-wehrmacht.de/> bevat overzichten van de inrichting van de diverse Duitse legeronderdelen die actief waren gedurende de Tweede Wereldoorlog. De website biedt aanvullende informatie over gevechtsformaties, gebruikte munitie-uitrustingen en ingezette vliegtuigen door de Luftwaffe. REASeuro heeft een deel van de website in een database ontsloten, waardoor gemakkelijk kan worden gezocht naar relevante informatie met betrekking tot het onderzoeksgebied. Het raadplegen van de website heeft geen relevante resultaten opgeleverd.

Royal Artillery Units Netherlands

Wanneer aanwijzingen zijn aangetroffen dat geallieerde artilleriebeschietingen hebben plaatsgevonden in of in de nabijheid van het onderzoeksgebied, dan wordt de website <https://www.royalartilleryunitsnetherlands1944-1945.com/> geraadpleegd door REASeuro. Deze website

bevat gedetailleerde informatie over ingezette kalibers geschutmunitie gedurende de geallieerde artilleriebeschietingen. Aangezien er indicaties zijn dat binnen het onderzoeksgebied geallieerde artilleriebeschietingen zijn uitgevoerd, is de website geraadpleegd. Dit heeft echter geen relevante meldingen opgeleverd.

Verliesregister Studiegroep Luchtoorlog (SGLO)

De Studiegroep Luchtoorlog 1939-1945 (SGLO) heeft een database waarin alle bij de studiegroep bekende vliegtuigcrashes tijdens de oorlog zijn opgenomen. Deze database kan ingezien worden via de website <https://www.verliesregister.studiegroep luchtoorlog.nl/>. De database bevat informatie over meer dan 6.000 neergestorte vliegtuigen op Nederlands grondgebied. Dit register is geraadpleegd, de resultaten zijn verwerkt in bijlage 2.

Vergeltungswaffen: V1 en V2 inslagen in Nederland

De website van V1 en V2 inslagen in Nederland wordt geraadpleegd. De V1 staat voor *Vergeltungswaffe 1* (vergeldingswapen) en was een onbemand straalvliegtuig met een explosieve lading. De V2 staat voor *Vergeltungswaffe 2*, een ballistische raket met explosieve gevechtsskop. Deze vergeldingswapens zijn door de Duitsers op grote schaal op Londen en Antwerpen afgeschoten, maar bereikten regelmatig niet het doel (vooral de V1) en kwamen neer op Nederlands grondgebied. Via de website <http://www.vergeltungswaffen.nl/> kunnen locaties worden opgezocht waar de V-wapens zijn neergekomen in Nederland, met aanvullende informatie zoals de datum en bronvermelding. De website heeft voor het huidige HVO-NGE geen relevante informatie opgeleverd.

Actueel Hoogtebestand Nederland (AHN)

Via de website <https://www.ahn.nl/ahn-viewer> kunnen digitale hoogtekarten van Nederland worden ingezien. Deze hoogtekarten maken het mogelijk om verstoringen in het landschap, die gerelateerd kunnen worden aan oorlogshandelingen, inzichtelijk te maken. Vooral in gebieden waar sinds de Tweede Wereldoorlog weinig tot geen grondroerende werkzaamheden hebben plaatsgevonden, zoals bos- en duingebieden, kunnen mogelijke verstoringen als bomkraters en oude loopgraven via het AHN worden waargenomen. In bijlage 6 is een uitsnede van het huidige onderzoeksgebied in het AHN weergegeven.

Indicatieve Kaart Militair Erfgoed (IKME)

De IKME is een interactieve kaart van Nederland en is gecreëerd op initiatief van de Stichting RAAP. Op de website <http://www.ikme.nl/> kan de kaart worden ingezien. De kaart bevat indicatieve locaties van onder andere Duitse en Nederlandse verdedigingslinies, slagvelden, (schijn)vliegvelden en munitieopslagplaatsen. Ter aanvulling wordt deze website door REASeuro geraadpleegd, zie bijlage 6.

Topografische Dienst Kadaster - Stafkaartencollectie

Voor de gegevens uit geallieerde bombardementsgegevens, gevechtsverslagen en ruiming van NGE is het gebruik van de geallieerde stafkaarten essentieel. Deze kaarten zijn afkomstig uit de Tweede Wereldoorlog en zijn voorzien van het coördinatenstelsel dat de geallieerden toen gebruikten. De afdeling GEO-informatie van het Kadaster in Zwolle beschikt over de collectie geallieerde stafkaarten uit WOII. De geallieerde stafkaarten worden in het rapport weergegeven en gekoppeld aan relevante meldingen van bombardementen of oorlogshandelingen door grondeenheden binnen het onderzoeksgebied. Daarnaast zijn bij het Kadaster diverse Defence Overprints verkrijgbaar. De geallieerde stafkaart is weergegeven in bijlage 6. Via het Kadaster is geen Defence Overprint beschikbaar gebleken.

Topotijdreis.nl

Via de website <http://www.topotijdreis.nl/> kunnen topografische kaarten van Nederland worden ingezien van 1815 tot heden. Voor dit HVO-NGE worden deze kaarten gebruikt om locaties te bepalen ten tijde van de Tweede Wereldoorlog in Nederland, zie bijlage 6.

Getuigen en locatiedeskundigen

Voor dit HVO-NGE zijn geen getuigen gehoord, omdat de bovenstaande bronnen voldoende informatie met betrekking tot het onderzoeksgebied bevatten.

Plaatselijke musea

In Nederland zijn diverse musea te vinden die gespecialiseerd zijn in de Tweede Wereldoorlog in een specifiek gebied in Nederland. Aangezien bij REASeuro geen museum bekend is dat aanvullende informatie zou kunnen bieden met betrekking tot het huidige onderzoeksgebied, is geen museum gecontacteerd.

Heemkundekringen

Overal in Nederland zijn heemkundekringen te vinden die geschiedkundige informatie over hun dorp, stad of gemeente delen via hun website of artikelen. Bij REASeuro is geen heemkundekring bekend waarbij informatie zou kunnen worden opgevraagd met betrekking tot oorlogshandelingen binnen het onderzoeksgebied.

In het verleden uitgevoerde NGE-bodemonderzoeken

In de database van REASeuro is gezocht naar in het verleden uitgevoerde NGE-bodemonderzoeken die relevant zijn voor het voorliggende HVO-NGE. Mogelijk relevante NGE-bodemonderzoeken omvatten historische vooronderzoeken, projectgebonden risicoanalyses, detectierapporten en proces-verbalen van oplevering. In de REASeuro-database zijn twee onderzoeken aangetroffen opgesteld voor de invoering van het WSCS-OCE. Omdat deze onderzoeken niet voldoen aan de wettelijke eisen worden ze niet geanalyseerd in het voorliggende rapport. Er zijn in de REASeuro database geen relevante NGE-bodemonderzoeken aangetroffen met betrekking op het onderzoeksgebied.

3 OVERZICHT OORLOGSHANDELINGEN

Uit het geraadpleegde bronnenmateriaal zijn diverse oorlogshandelingen in en in de omgeving van het onderzoeksgebied naar voren gekomen. In dit hoofdstuk worden deze oorlogshandelingen gevat in een chronologische oorlogshandelingenlijst. Per oorlogshandeling staat beschreven welke bronnen beschikbaar zijn voor elke oorlogshandeling. Daarnaast wordt de datum van de eerstvolgende, beschikbare luchtfoto vermeld die na de desbetreffende oorlogshandeling is genomen. Ten slotte wordt per oorlogshandeling in de lijst vermeld of deze al dan niet relevant is voor het onderzoeksgebied (zie ook paragraaf 1.4). Aan de hand van de oorlogshandelingenlijst wordt bepaald welke oorlogshandelingen in hoofdstuk 4 worden geanalyseerd. De locaties waar de oorlogshandelingen hebben plaatsgevonden zijn ingetekend in GIS en zijn weergegeven in Tekening 03: Oorlogshandelingenkaart.

Bronnenmateriaal			Bronnenmateriaal			Analyse	
Datum	Omschrijving	Literatuur	Nederlandse archieven	Internationale archieven	Luchtfoto	Relevant?	Paragraaf
10 mei 1940	Nederlandse troepen stonden opgesteld te Putten, later op de dag werd naar Nijkerk teruggetrokken	POO 127, 309	NIMH: Collectie 492, Bijlage kaarten en Hoofdeel III, Deel 3			Nee, geen specifieke oorlogshandelingen binnen het onderzoeksgebied vermeld.	N.v.t.
12 mei 1940	Eskadrons van het 1ste Regiment Huzaren voerde verkenningen uit. Vanuit Nijkerk werd naar Putten verkend, geen vijanden werden waargenomen.	BAL 43-44 BRO 120	NIMH: Collectie 492, Bijlage kaarten en Hoofdeel III, Deel 3 Collectie 409, Inventaris 499034			Nee, geen specifieke oorlogshandelingen binnen het onderzoeksgebied vermeld.	N.v.t.
30 september 1944 / 1 oktober 1944	'Het drama van Putten': een verzetsgroep beschiet een Duitse wagen nabij de gemeentegrens Nijkerk-Putten. Als represaille worden 550 Puttenaren om het leven gebracht.	WEN 129				Nee, exacte locatie van beschieting Duitse auto niet bekend. Verder geen betrekking op NGE.	N.v.t.
13 oktober 1944	Raketaanval op transportdoelen in het kaartvierkant qZ.4907			TNA: AIR 37/715 AIR 26/184 AIR 27/954		Nee, betreft een aanval ten zuiden van het onderzoeksgebied.	N.v.t.
11 november 1944	Bomafworp op spoorwegdoelen in kaartvierkant qZ.4807			TNA: AIR 37/716 AIR 26/916 AIR 27/370		Nee, betreft een aanval ten zuiden van het onderzoeksgebied.	N.v.t.
29 november 1944	Bomafworp ten noorden van de spoorbaan Putten-Nijkerk		NIOD: Toegang 216k, Inv 188			Nee, geen exacte locatie bekend.	N.v.t.

Bronnenmateriaal			Bronnenmateriaal			Analyse	
Datum	Omschrijving	Literatuur	Nederlandse archieven	Internationale archieven	Luchtfoto	Relevant?	Paragraaf
20 januari 1945	Bomafworp op spoorwegdoelen in kaartvierkant qZ.4907			TNA: AIR 37/717 AIR 37/994 AIR 27/1157		Nee, geen exacte locatie bekend.	N.v.t.
6 februari 1945	Bomafworp in de omgeving van Hoef.		NIOD: Toegang 216k, Inv 329			Nee, geen exacte locatie bekend.	N.v.t.
24 februari 1945	Een Supermarine Spitfire stortte neer te Hooge Steeg in Putten.	SGLO T5302 ZWA2 562	PGP: Mapnummer 110/ 1.776.1 NIOD: Toegang 216k, Inv 329			Nee, geen exacte crashlocatie bekend.	N.v.t.
24 februari 1945	Een Supermarine Spitfire stortte neer te Hooge Steeg in Putten.	SGLO T5330A ZWA2 566	PGP: Mapnummer 110/ 1.776.1			Nee, geen exacte crashlocatie bekend.	N.v.t.
9/10 maart 1945	Een De Havilland Mosquito stortte neer te Krachtighuizen in Putten.	SGLO T5366 ZWA2 579	PGP: Mapnummer 110/ 1.776.1			Nee, crash vond plaats buiten het onderzoeksgebied.	N.v.t.
23 maart 1945	Op luchtfoto's kunnen verstoringen worden waargenomen.				Wageningen UR: 186/05 3169	Ja, verstoringen houden mogelijk verband met oorlogshandelingen.	4.2
15 april 1945	Operation Cleanser gaat van start: bevrijdingsoperatie die vanuit Arnhem werd gestart en eindigde in Harderwijk aan de toenmalige Zuiderzee.	IBI z.p. PEE 198				Nee, geen specifieke oorlogshandelingen nabij het onderzoeksgebied bij de start van de organisatie.	N.v.t.
16/17 april 1945	Te Putten en op de weg van Nijkerk naar Putten werd Duitse tegenstand gegeven.	CMH2 17				Nee, geen specifieke oorlogshandelingen vermeld.	N.v.t.
17 april 1945	De Canadese 5e Tank Brigade arriveerde in Putten. Ten zuiden van Putten boden Duitse troepen weerstand.	BOL 164 PEE 222				Ja, geallieerde opmars richting Putten.	4.1
	Bomafworp in doelen gelegen in de Zuiderzee. Doelen werden onder andere in kaartvierkant qZ.4909 getroffen.			TNA: AIR 37/718 AIR 26/193 AIR 27/600 AIR 27/929 AIR 27/1726 AIR 27/1729		Nee, geen exacte crashlocatie bekend.	N.v.t.

Bronnenmateriaal			Bronnenmateriaal			Analyse	
Datum	Omschrijving	Literatuur	Nederlandse archieven	Internationale archieven	Luchtfoto	Relevant?	Paragraaf
18 april 1945	De Canadese 5e Tank Brigade arriveerde aan de IJsselmeerkust	BOL 152, 164-165 PEE 222				Ja, geallieerde opmars richting Putten.	4.1
	Putten werd bevrijd.	PEE 222 BOL 152, 164-165 WEE1 86				Ja, geallieerde opmars richting Putten.	4.1
	Het West Nova Scotia Regiment nemen de positie in Putten over.	WEE1 86				Ja, geallieerde opmars richting Putten.	4.1

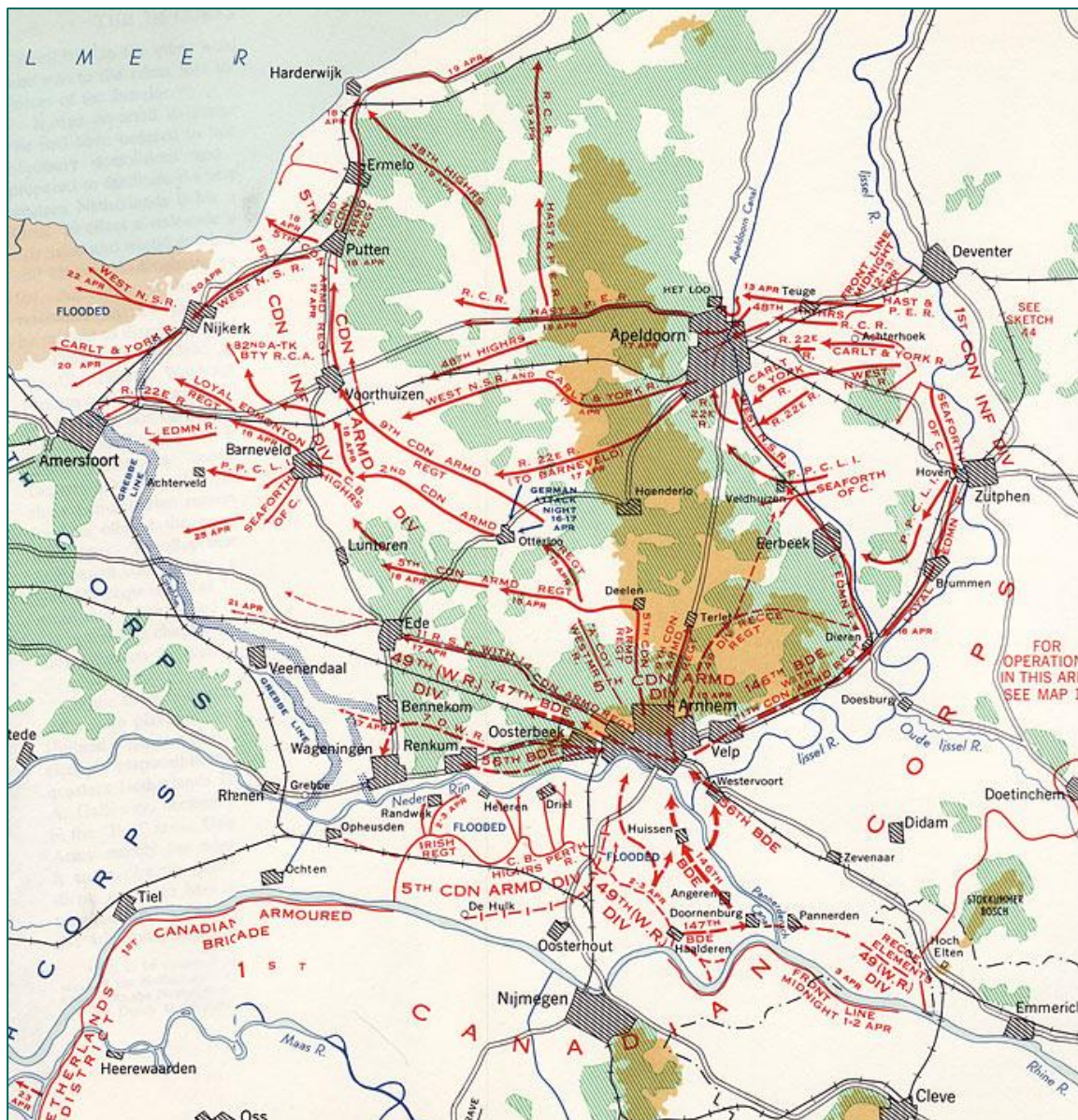
Tabel 2: Chronologische oorlogshandelingenlijst.

4 ANALYSE OORLOGSHANDELINGEN

Uit de inventarisatie van het bronnenmateriaal is gebleken dat Canadese troepen tijdens de bevrijding in april 1945 nabij het onderzoeksgebied hebben geopereerd. Tevens kan op een luchtfoto van voor de bevrijding een verstoring worden waargenomen die mogelijk relatie houdt met een plaatsgevonden oorlogshandeling. Deze oorlogshandelingen worden in dit hoofdstuk nader geanalyseerd. Op basis van deze analyse is vastgesteld of sprake is van een NGE-Risicogebied.

4.1 BEVRIJDING VAN PUTTEN EN OMGEVING, 15-18 APRIL 1945

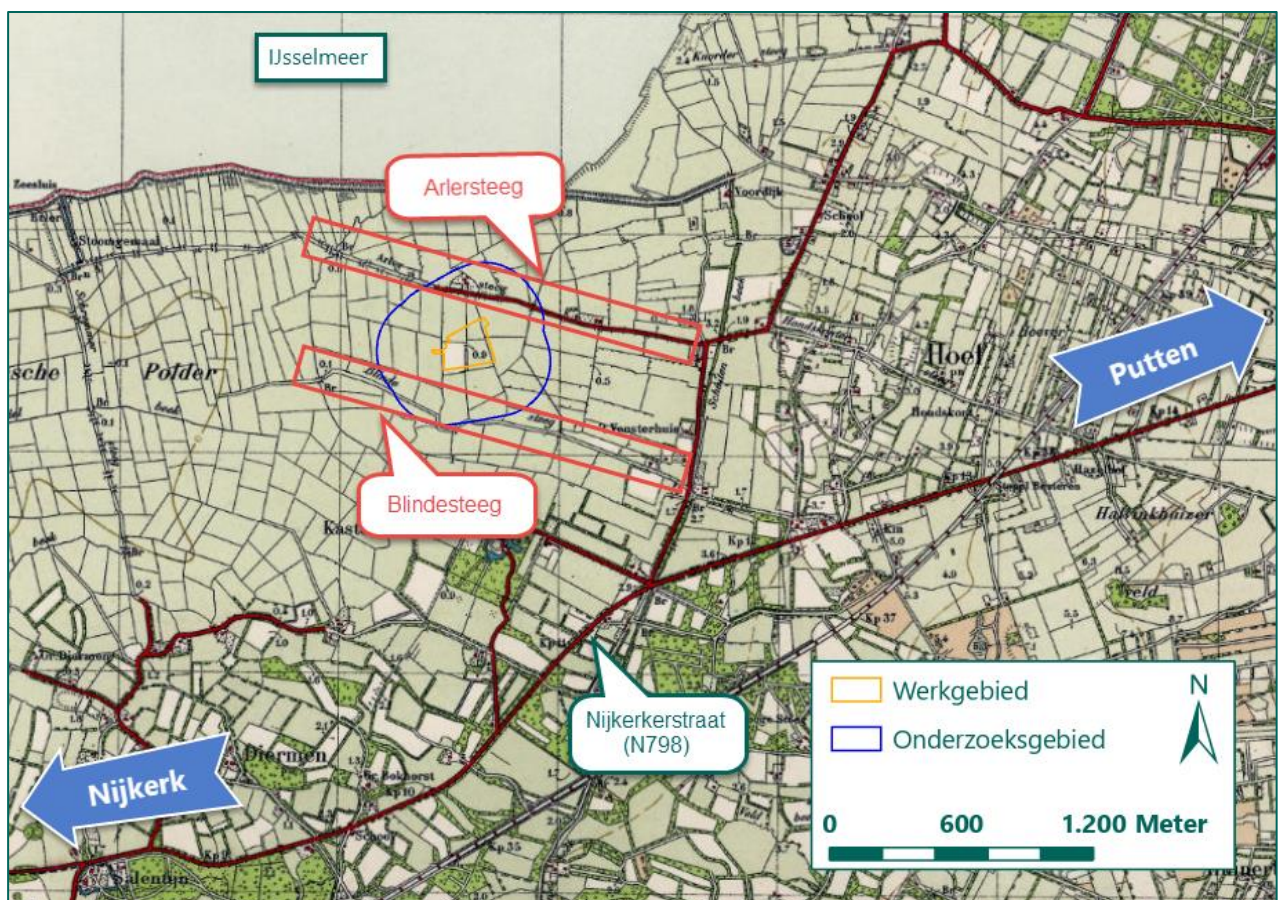
Op 15 april 1945 gaat *Operation Cleanser* van start. Het doel van de operatie was tweeledig: Canadese troepen dienden allereerst vanaf Arnhem een doorstoot te maken naar het IJsselmeer en onderweg elk Duits weerstandsnest uit te schakelen. Vervolgens diende de Duitse terugtocht vanuit Nederland naar Duitsland geblokkeerd te worden door Canadese troepen. Als deel van deze operatie werd ook het onderzoeksgebied van voorliggend rapport bevrijd. In onderstaand figuur is de Canadese opmars van Arnhem richting het IJsselmeer aangegeven.

Figuur 2: De opmarsroute van Canadese eenheden tussen Nijmegen en het IJsselmeer. Op 18 april 1945 werd Putten bereikt. (Bron literatuur: IBI z.p.)

Uit de literatuur (zie bijlage 2) blijkt dat Canadese troepen op 17 april 1945 Barneveld wisten te bevrijden. Vervolgens trokken de Canadezen verder op richting Terschuur en Voorthuizen. Putten werd op 18 april 1945 bevrijd na korte gevechten ten zuiden van Putten. Na de bevrijding van Putten kon het IJsselmeer bereikt worden. Het Duitse front in Nederland was hiermee officieel in tweeën gesplitst.

Het onderzoeksgebied was ten tijde van de Tweede Wereldoorlog gelegen tussen de (zand)wegen, de Arlersteeg en de Blindesteeg, gelegen tussen Putten en Nijkerk. Canadese troepen trokken na het bereiken van het IJsselmeer verder op in de richting van Nijkerk. Uit het geraadpleegde bronmateriaal is niet gebleken dat de Canadese opmars richting Nijkerk tevens over de wegen nabij het onderzoeksgebied heeft plaatsgevonden. Tevens zijn geen aanwijzingen aangetroffen van plaatsgevonden oorlogshandelingen tijdens de bevrijding nabij het onderzoeksgebied. De opmars heeft plaatsgevonden over de verharde Nijkerkerstraat (de huidige N798), gelegen op 1 km ten zuiden van het onderzoeksgebied. Er wordt derhalve gesteld dat het onderzoeksgebied niet onderhevig was aan oorlogshandelingen ten tijde van de bevrijding van de regio in april 1945. Er wordt daarom geen NGE-Risicogebied afgebakend ter plaatse van het onderzoeksgebied naar aanleiding van bevrijdingsgevechten.

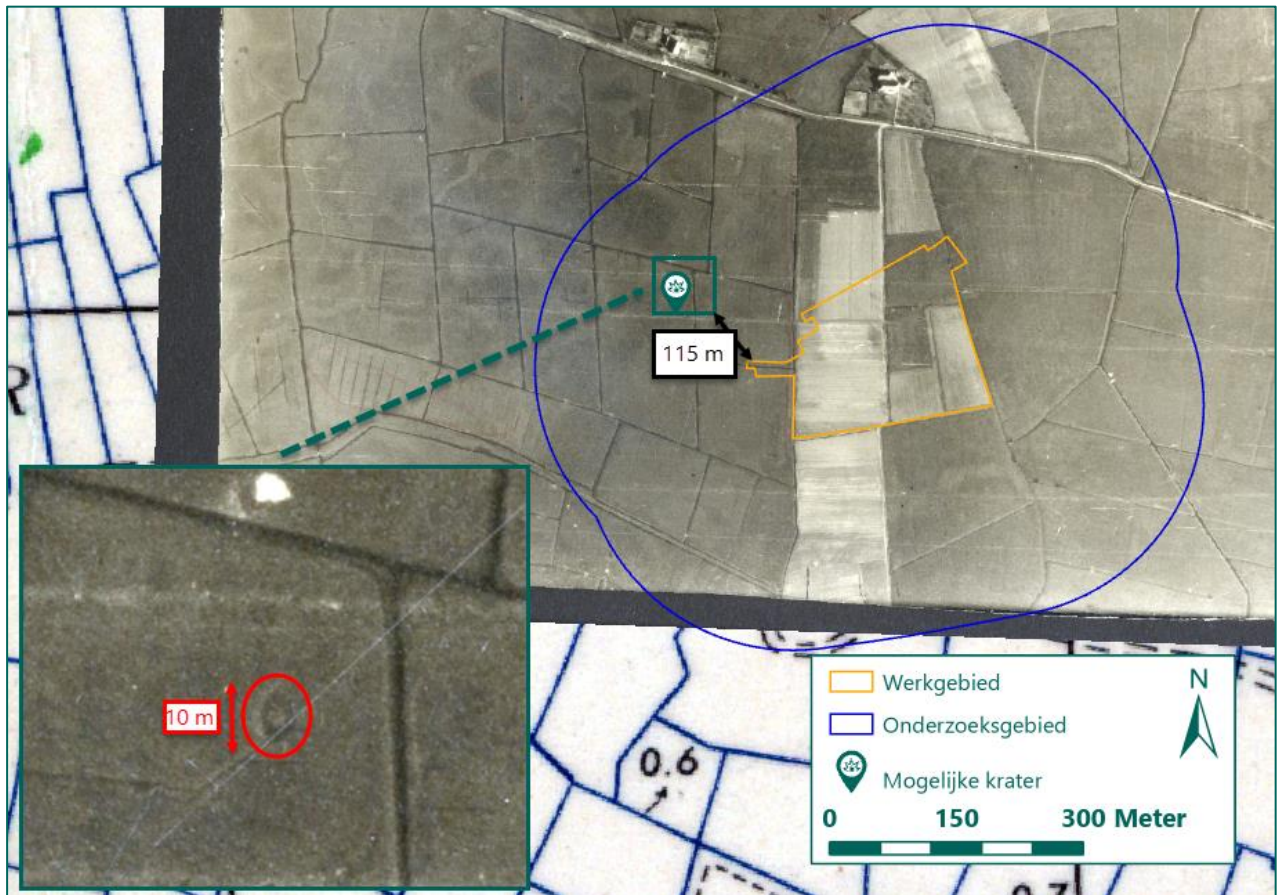
Figuur 3: Het onderzoeksgebied ten opzichte van de Nijkerkerstraat en het IJsselmeer (Bron ondergrond: Topotijdreis).

Conclusie

Er wordt naar aanleiding van de bevrijding van de omgeving van het onderzoeksgebied geen NGE-Risicogebied afgebakend ter plaatse van het werkgebied. Het bronnenmateriaal duidt geen plaatsgevonden oorlogshandelingen in deze omgeving.

4.2 LUCHTFOTOANALYSE

Een luchtfoto van laat in de Tweede Wereldoorlog (maart 1945) is geanalyseerd om vast te stellen of sporen van oorlogshandelingen of de bouw van militaire infrastructuur, die niet uit het geraadpleegde bronmateriaal naar voren komen, zichtbaar zijn binnen het onderzoeksgebied. Uit deze analyse is gebleken dat binnen het onderzoeksgebied, op 115 meter van het werkgebied, een mogelijke krater waarneembaar is, die aanvullend geanalyseerd dient te worden. In de onderstaande figuur is de verstoring aangeduid.

Figuur 4: Mogelijke krater aangeduid op een luchtfoto d.d. 23 maart 1945 (Bron luchtfoto: Wageningen UR; Bron ondergrond: Kadaster).

Er kan niet met zekerheid worden gesteld of de waargenomen verstoring is veroorzaakt bij oorlogshandelingen of de bouw van militaire infrastructuur. Het is onduidelijk hoe het gat is veroorzaakt. In het geraadpleegde bronmateriaal zijn geen meldingen aangetroffen van oorlogshandelingen die plaats vonden nabij de waargenomen verstoring. Gezien de onzekerheid over de oorzaak van deze verstoring kan geen NGE-Risicogebied worden afgebakend ter plaatse van het werkgebied.

Conclusie

De verstoring die binnen het onderzoeksgebied kan worden waargenomen vormt geen aanleiding tot het afbakenen van NGE-Risicogebied ter plaatse van het werkgebied. De broninformatie betreffende de waargenomen verstoring is hiervoor te summier. Er kan derhalve niet gesteld worden dat de verstoring is veroorzaakt door een oorlogshandeling.

4.3 LEEMTEN IN KENNIS

Uit dit HVO-NGE is gebleken dat er een aantal leemten in kennis is, namelijk:

- Omdat de Duitse archieven grotendeels zijn vernietigd, zijn slechts weinig primaire gegevens beschikbaar over de Duitse zijde van de Tweede Wereldoorlog.
- Het is onvoldoende bekend of er gedurende de periode mei 1945 tot en met 1970 NGE zijn aangetroffen, dan wel verwijderd binnen het onderzoeksgebied.
- Bij de munitieruimrapporten van de EOD is de locatie van de vindplaats vaak niet nauwkeurig weergegeven. Dit kan een reden zijn waarom er nabij het onderzoeksgebied geen meldingen van munitieruimingen zijn aangetroffen.
- Het gemeentearchief van Putten is door REASeuro in 2019 geraadpleegd. Wegens verbouwingen waren de archiefstukken tijdelijk opgenomen in de Publiekswinkel Gemeente Putten. Deze verbouwing is tevens de reden dat niet alle opgevraagde stukken werden aangetroffen door de archivaris. Omdat het archief ten tijde van het opstellen van deze rapportage gesloten was vanwege maatregelen rondom het COVID-19 virus konden deze stukken niet aanvullend worden geraadpleegd.
- De op luchtfoto waargenomen verstoring kan niet worden gekoppeld aan mogelijk plaatsgevonden oorlogshandelingen.

5 CONCLUSIE EN ADVIES

In deze paragraaf zijn de conclusie en het advies opgenomen die uit dit HVO-NGE voortkomen.

5.1 CONCLUSIE HVO-NGE

In dit HVO-NGE zijn de volgende onderzoeksvragen beantwoord:

- Is er sprake van een NGE-Risicogebied in (gedeelten van) het werkgebied naar de situatie van 1945 (het einde van de oorlog)?
 - o Nee, er is geen sprake van een NGE-Risicogebied binnen het werkgebied naar de situatie van 1945. Aangezien geen aanwijzingen zijn aangetroffen dat binnen het onderzoeksgebied oorlogshandelingen hebben plaatsgevonden, wordt niet verwacht dat mogelijk NGE zijn achterbleven binnen het werkgebied.
- Welke soort, hoeveelheid en verschijningsvorm van de vermoede NGE kunnen worden verwacht?
 - o Er worden geen NGE verwacht binnen het werkgebied.
- Wat is het advies met betrekking tot de (voorbereiding op de) uit te voeren werkzaamheden?
 - o Het advies is opgenomen in paragraaf 5.2.

5.2 ADVIES

In dit HVO-NGE is geconcludeerd dat geen NGE worden verwacht binnen het werkgebied. Geadviseerd wordt om de werkzaamheden regulier doorgang te laten vinden, zonder verdere maatregelen.

Mocht echter tijdens werkzaamheden spontaan een NGE aangetroffen worden, dan dienen de volgende acties te worden ondernomen:

- Het werk ter plaatse van de vindplaats dient te worden stilgelegd.
- De werklocatie, in ieder geval rondom het NGE, dient te worden afgezet. Het aanwezige personeel dient op de hoogte te worden gebracht van de vondst en geïnstrueerd te worden uit de buurt te blijven.
- Er dient contact te worden opgenomen met de politie (0900-8844). De vondst dient gemeld te worden aan de politie. De politie neemt vervolgens contact op met de Explosieven Opruimingsdienst Defensie (EOD).
- Als de EOD op locatie is, wordt een afspraak gemaakt voor de vernietiging. De EOD maakt deze afspraak met de gemeente, of de politie namens de gemeente.
- De EOD geeft aan de gemeente, of de politie namens de gemeente, advies over de in acht te nemen veiligheidsmaatregelen.
- Indien de te nemen veiligheidsmaatregelen dit toelaten, kan de gemeente aan de EOD advies vragen over de mogelijkheden tot doorwerken op de betreffende locatie, dan wel elders in de nabijheid van het werk en de daarbij in acht te nemen veiligheidsmaatregelen totdat het NGE wordt geruimd.
- Het NGE wordt geruimd.

Indien NGE worden aangetroffen binnen het werkgebied, is dit nieuwe feitelijke informatie. Als deze situatie zich voordoet, moet in overleg met een ter zake deskundige worden vastgesteld of sprake is van een incident of dat er aanleiding is de werkwijze aan te passen.

6 BIJLAGEN

BIJLAGE 1	BEGRIPPENLIJST (2 BLADEN)	23
BIJLAGE 2	GERAADPLEEGDE LITERATUUR	25
BIJLAGE 3	ARCHIEFONDERZOEK NEDERLANDSE ARCHIEVEN	32
BIJLAGE 4	ARCHIEFONDERZOEK INTERNATIONALE ARCHIEVEN	44
BIJLAGE 5	EOD EN MMOD: MUNITIERUIMINGEN EN MIJNENVELDEN	48
BIJLAGE 6	CARTOGRAFISCH MATERIAAL	49
BIJLAGE 7	OVERZICHT LUCHTFOTO'S	56
BIJLAGE 8	CHECKLIST WSCS-OCE EN VERZENDLIJST	57
BIJLAGE 9	TEKENINGEN (LOSBLADIG)	58

BIJLAGE 1 BEGRIPPENLIJST (2 BLADEN)

Begrip	Definitie
Bijdragebesluit / Gemeentefonds	Regeling voor Rijksfinanciering van (een deel van) de kosten voor het NGE-bodemonderzoek.
Conventionele Explosieven (CE)	Elk explosief dat niet als geïmproviseerd, nucleair, biologisch of chemisch kan worden aangemerkt. Bij het opsporingsproces wordt aan CE gelijkgesteld en als zodanig behandeld: - CE die geen explosieve stoffen (meer) bevatten; - Restanten van CE die door leken als zodanig herkenbaar zijn; - Voorwerpen die door leken kunnen worden aangemerkt als CE; - Wapens of onderdelen daarvan.
Historisch Vooronderzoek - Niet Gesprongen Explosieven (HVO-NGE)	Bureaustudie waarin de oorlogshandelingen van de periode 1940-1945 (incl. naoorlogse munitie ruimingen en opsporingsactiviteiten) worden geanalyseerd. Doel is om vast te stellen of in het onderzoeksgebied sprake is van een NGE-Risicogebied in relatie tot het werkgebied. Het HVO-NGE bestaat uit: - Rapportage. - Positief of negatief advies. - In het geval van een positief advies: Horizontale afbakening NGE-Risicogebied(en). - NGE-Risicokaart.
Negatief advies	Op basis van de analyse van het bronnenmateriaal wordt niet verwacht NGE aan te treffen in het onderzoeksgebied. Een vervolgstap van het NGE-bodemonderzoek wordt niet geadviseerd. De geplande werkzaamheden kunnen regulier worden uitgevoerd.
Niet Gesprongen Explosieven (NGE)	Door REASeuro gehanteerd begrip waaronder wordt verstaan: alle explosieven of onderdelen/restanten van explosieven die niet of gedeeltelijk hebben gefunctioneerd. Onder NGE vallen: - Conventionele Explosieven (CE); - Geïmproviseerde explosieven; - Explosieven voor civiel gebruik; - Chemische explosieven; - Biologische explosieven; - Nucleaire explosieven.
Niet Gesprongen Explosieven – Bodemonderzoek (NGE-Bodemonderzoek)	Werkwijze van REASeuro waaronder wordt verstaan: de integrale totaalaanpak voor de NGE-problematiek bestaande uit vijf afzonderlijke fasen. Hierdoor kan de opdrachtgever per fase een weloverwogen besluit nemen en zijn vervolgacties plannen met als doel dat de opdrachtgever de regie over het project in handen houdt. De vijf fasen zijn: 1. HVO-NGE (Historisch Vooronderzoek NGE). 2. PRA-NGE (Projectgeboden Risicoanalyse NGE). 3. Projectplan-NGE. 4. Uitvoering-NGE. 5. PwO-NGE (Proces-verbaal van Oplevering).
Niet Gesprongen Explosieven – Risicogebied (NGE-Risicogebied)	Gebied waar op basis van historisch bronnenmateriaal een risico op het aantreffen van NGE bestaat naar de situatie van 1940-1945 (inclusief naoorlogse munitie ruimingen en opsporingsactiviteiten). Het NGE-Risicogebied is horizontaal afgebakend, waarin zijn opgenomen: - Eventuele onzekerheden en onnauwkeurigheden uit het bronnenmateriaal (o.a. cartografische onnauwkeurigheden). - De maximale horizontale verplaatsing van NGE in de bodem.

Begrip	Definitie
Niet Gesprongen Explosieven – Risicokaart (NGE-Risicokaart)	Cartografische weergave van het (de) NGE-Risicogebied(en).
Onderzoeksgebied	Gebied waarop het HVO-NGE zich richt. Het onderzoeksgebied is ruimer dan het werkgebied om een zo compleet mogelijk beeld te krijgen van de situatie in oorlogstijd.
Oorlogshandeling	Gebeurtenissen die kunnen hebben geleid tot de aanwezigheid van NGE. Voorbeelden van oorlogshandelingen zijn: - Bombardementen - Artilleriebeschietingen - Munitiedump - Munitieongevallen - Vliegtuigcrashes - Aanwezigheid van verdedigingswerken
Opsporingsgebied	Het verdachte gebied binnen het werkgebied waar voorafgaand aan de reguliere werkzaamheden de opsporing naar NGE wordt geadviseerd.
Positief advies	Analyse van het bronnenmateriaal heeft aangetoond dat NGE kunnen worden aangetroffen in het onderzoeksgebied. Een vervolgstap van het NGE-bodemonderzoek wordt geadviseerd. Tevens vormt een positief advies de legitimatie voor het indienen van een Raadsbesluit t.b.v. van een Rijksbijdrage.
Projectgebonden Risicoanalyse -Niet Gesprongen Explosieven (PRA-NGE)	Bureaustudie waarin het verdachte gebied binnen het NGE-Risicogebied wordt afgebakend. Daarnaast worden de risico's van de voorgenomen reguliere werkzaamheden in relatie tot de aan te treffen NGE vastgesteld. De PRA-NGE bestaat o.a. uit: - Indien nodig het opvullen van leemten in kennis van het HVO-NGE. - De horizontale en verticale afbakening van het verdachte gebied. - Een NGE-Risicoanalyse. - Het bepalen van aanvaardbare risico's. - Het opsporingsadvies. - De mogelijkheid tot een proefdetectie.
Reguliere werkzaamheden	Alle door de opdrachtgever voorgenomen niet NGE-gerelateerde werkzaamheden. Enkele voorbeelden zijn civieltechnische, milieutechnische en archeologische werkzaamheden.
Verdacht gebied	De horizontale en verticale afbakening van het NGE-Risicogebied. Bij de afbakening is o.a. rekening gehouden met: - Het vaststellen van de horizontale verplaatsing van de NGE in de bodem (inkaderen NGE-Risicogebied). - De mogelijke inperking van de onzekerheden en onnauwkeurigheden uit het bronnenmateriaal. - De naoorlogse werkzaamheden (zoals ontgravingen, ophogingen etc.). - De bodemkundige parameters (zoals grondsoort en draagkracht van de grond).
Werkgebied	Het door de opdrachtgever aangegeven gebied waarbinnen reguliere werkzaamheden (niet NGE-gerelateerd) uitgevoerd gaan worden of waar een functieverandering wordt doorgevoerd.
Werkveldspecifiek certificatieschema voor het systeemcertificaat Opsporen Conventionele Explosieven (WSCS-OCE)	Het WSCS-OCE is het Werkveldspecifiek certificatieschema voor het opsporen van Conventionele Explosieven. Hierin zijn onder andere richtlijnen, proceseisen en deskundigheidseisen opgenomen. Het WSCS-OCE is sinds 1 juli 2012 de opvolger van de Beoordelingsrichtlijn Opsporen Conventionele Explosieven (BRL-OCE) en is wettelijk verankerd in de Arbowet. Om het maatschappelijk belang – veiligheid en gezondheid van en rondom de arbeid – te waarborgen, is door de overheid gekozen voor een wettelijk verplichte certificatieregeling voor de borging van de kwaliteit/veiligheid van het opsporen van conventionele explosieven.

BIJLAGE 2 GERAADPLEEGDE LITERATUUR

Voor dit HVO-NGE is de volgende literatuur geraadpleegd:

Auteur	Titel	Relevant	Afkorting
Amersfoort, H. en P.H. Kamphuis	<i>Mei 1940. De strijd op Nederlands grondgebied</i> (Den Haag 2012).	Nee	-
Balkenende, W.P. e.a.,	<i>Bunschoten bezet – bevrijd, 1940-1945</i> (Bunschoten 1985).	Ja	BAL
Bollen, H. en P. Vroemen,	<i>Canadezen in actie. Nederland Najaar 1944-Voorjaar 1946</i> (Warnsveld 1994).	Ja	BOL
Brongers, E.H.,	<i>De Nederlandse Cavalerie in de Meidagen van 1940</i> (Nieuwegein 1998).	Ja	BRO
Canadian Military Headquarters, historical section,	<i>Report no. 32. The concluding phase of operations by the first Canadian Army (1950).</i>	Nee	-
	<i>Report no. 152. The concluding phase. The advance into NW Germany and the final liberation of the Netherlands, 23 mar – 4 may 45 (Maarsen 1946).</i>	Ja	CMH2
Delpher	https://www.delpher.nl/	Nee	-
Friso, K. en J. van Hell	<i>Plakboek Putten 1940-1945</i> (Putten, z.j.).	Nee	-
Friso, K. en A.J. Berkhout	<i>Als daar met moord en brand. Beschrijving van gebeurtenissen in Putten, 1 en 2 oktober 1944</i> (Ermelo 1980).	Nee	-
Groen, K. en W. G. van Maanen	<i>Putten op de Veluwe. Het spoor terug naar de tragedie van 1944</i> (Zutphen 1977).	Nee	-
Ibiblio	<i>The Western Netherlands 1st Canadian Corps Operations, 2-25 april 1945</i> https://www.ibiblio.org/hyperwar/UN/Canada/CA/Victory/maps/Victory-13.jpg	Ja	IBI
Klep, C. en B. Schoenmaker,	<i>De bevrijding van Nederland 1944-1945. Oorlog op de flank</i> (Den Haag 1995).	Nee	-
Klok-van Dasselaar, W.,	<i>Putten en Nijkerk onder vuur. Verhalen en belevenissen uit de Tweede Wereldoorlog</i> (Barneveld 2010).	Nee	-
Peters, C.,	<i>Gelderland Bevrijd</i> (Hulst 1994).	Ja	PEE
Poort, W.A. en N.J. Hoogvliet,	<i>Slagschaduw over Nederland. De geschiedenis van de oorlog van 10 t/m 28 mei '40 in Nederland</i> (Haarlem 1946).	Ja	POO
Studiegroep Luchtoorlog 1939-1945	http://www.studiegroepluchtoorlog.nl/	Ja	SGLO
Weerd, E., van den, en G. Crebolder	<i>Bevrijdingskroniek Noord-West Veluwe, april-november 1945. Nijkerk, Putten, Ermelo, Harderwijk, Nunspeet, Hoevelaken</i> (Barnevald 1983).	Nee	-
Weerd, E., e.a.	<i>Bevrijdingsatlas Veluwe</i> (Barneveld 1985)	Ja	WEE1
Wentzel, G.,	<i>Veluws Oorlogsdagboek</i> (1972).	Ja	WEN
Zwanenburg, G.J.	<i>En Nooit was het Stil. Kroniek van een Luchtoorlog</i> (2 dln. & supplement; Oldemarkt).	Ja	ZWA 1&2

Tabel 3: Verwijzing literatuur.

In de onderstaande tabellen worden per periode de gebeurtenissen die betrekking hebben op het onderzoeksgebied weergegeven.

Mobilisatie en inval, augustus 1939 - mei 1940

Toen in augustus 1939 duidelijk werd dat oorlog in Europa onvermijdelijk zou worden, begon in Nederland de mobilisatie. Tienduizenden soldaten werden opgeroepen, en Nederland bereidde zich voor op een Duitse aanval. In de ochtend van 10 mei 1940 viel het Duitse leger Nederland binnen na een serie bombardementen op vliegvelden en legerbases. Duitse parachutisten landden in de omgeving van Den Haag om het regeringscentrum uit te schakelen, terwijl een invasiemacht via de grens Nederland binnendrong. Op kleinschalige gevechten in Oost-Nederland na kon het Duitse leger hier eenvoudig oprukken, om vervolgens bij de Grebbelinie, voor de Afsluitdijk en langs de Moerdijk verweekeld te raken in felle gevechten. Op 14 mei 1940 werd Rotterdam gebombardeerd, waarna Nederland met uitzondering van de provincie Zeeland capituleerde. In Zeeland zou de strijd, mede door de aanwezigheid van Franse en Belgische troepen, nog tot 27 mei 1940 duren. Voor dit project is de volgende informatie aangetroffen met betrekking tot deze periode:

Datum / jaar	Gebeurtenis	Bron	Pag.
10 mei 1940	Zó gebeurde het, dat 3-1 RH - nadat het Nijkerk bereikt had en Putten vrij van vijand gevonden had - in de middag bij Nijkerk door Duitse paws (pantserwagens) verrast werd en na een kort gevecht grotendeels gevangen genomen werd. - <i>Niet relevant, geen meldingen van oorlogshandelingen binnen het onderzoeksgebied.</i>	POO	127
	Anderzijds werden ook andere plaatsen in de Gelderse Vallei diezelfde dag door de burgerbevolking verlaten, terwijl de inwoners van Nijkerk en omgeving - wegens de ligging ervan in het schietveld der zware artillerie - de wijk namen naar Putten en Harderwijk. - <i>Niet relevant, melding van evacuatie richting Putten.</i>	POO	309
12 mei 1940	Terwijl de Duitse troepen nog bezig waren de stelling te betrekken die als uitgangspunt moest dienen om een aanval op Amersfoort in te zetten, kregen 3 eskadrons Nederlandse huzaren [3de, 4de en 5de eskadron van het 1ste Regiment Huzaren] de opdracht om krachtadige verkenning uit te voeren. Het ene eskadron moest de omgeving van Barneveld verkennen, het andere Voorthuizen en het derde Nijkerk en omgeving. Het eskadron dat naar Nijkerk trof deze plaats verlaten aan. Een verkenningspatrouille uitgezonden richting Putten, nam ook geen vijand waar, en keerde terug naar Nijkerk. - <i>Niet relevant, geen vijanden waargenomen nabij het onderzoeksgebied.</i>	BAL	43-44
	Ondertussen was het 3e Eskadron zonder tegenstand in Nijkerk aangekomen. Dit werd per ordonnans doorgegeven. In afwachting van nadere bevelen liet de commandant, ritmeester C. Huisken, zijn ongeveer drie pelotons sterke eenheid een verdedigende positie naar het oosten en noordoosten innemen, de richting van waaruit men de vijand verwachtte. Een naar Putten vooruit gezonden patrouille meldde na terugkomst dat ook daar niets van de Duitsers was te bespeuren. Alles leek volkomen veilig. - <i>Niet relevant, geen vijanden waargenomen nabij het onderzoeksgebied.</i>	BRO	120

Tabel 4: Overzicht gebeurtenissen Duitse inval mei 1940.

De bezetting van 1940 tot juni 1944 (D-Day)

Na de capitulatie werd Nederland bezet. Duitse militairen werden ondergebracht in voormalige Nederlandse kazernes en de vliegvelden werden door de Duitse luchtmacht, de *Luftwaffe*, overgenomen. De meeste Duitse militairen bevonden zich langs de kust. Hier werden stellingen aangelegd ter voorbereiding op een eventuele geallieerde invasie. Al tijdens de Duitse inval begon de Britse *Royal Air Force* (RAF) met de luchtoorlog tegen Duitsland. Bommenwerpers werden 's nachts uitgestuurd voor kleinschalige bombardementen op doelen van militair belang. Deze bommenwerpers verdwaalden met grote regelmaat, waardoor vergissingsbombardementen eerder regel dan uitzondering waren. De grote verliezen dwongen de Britten tot een andere tactiek. Vanaf 1942 werden bombardementen uitsluitend uitgevoerd door grote groepen bommenwerpers, die met tientallen tot honderden vliegtuigen één doel aanvielen. Vanaf 1942

verschenen daarnaast Amerikaanse bommenwerpers boven Nederland. Voor dit project is geen relevante informatie aangetroffen met betrekking tot deze periode.

De periode juni 1944 (D-Day) tot en met oktober 1944

Op 6 juni 1944 landde een geallieerde invasiemacht in Normandië. Van daaruit rukten Britse, Canadese en Amerikaanse eenheden op richting Duitsland. De opmars verliep voorspoedig, maar in september 1944 liepen de geallieerden ten zuiden van Nederland vast. Om een doorbraak richting Duitsland te forceren, werd op 17 september 1944 Operatie Market Garden in gang gezet. Parachutisten moesten bruggen over de rivieren tussen Eindhoven en Arnhem veroveren, waarna grondtroepen door Nederland Duitsland binnen konden dringen. Na hevige gevechten bij Arnhem mislukte de operatie. De zuidelijke provincies werden gedurende de maand oktober en november bevrijd, waarbij op verschillende plaatsen fel werd gevochten. Uiteindelijk bevroor het front in een lijn van de Oosterschelde richting de Maas en de Waal. Voor dit project is de volgende informatie aangetroffen met betrekking tot deze periode:

Datum / jaar	Gebeurtenis	Bron	Pag.
30 september 1944 / 1 oktober 1944	In de nacht van 30 september op 1 oktober 1944 speelde zich bij de Olden Allerbrug op de grens van de gemeenten Nijkerk en Putten een oorlogsgebeurtenis af, die de ouverture was van wat de geschiedenis zou ingaan als het "drama van Putten". Een Duitse auto werd beschoten door de een of andere verzetsgroep - deze overval en er mee verband houdende gebeurtenissen zijn nog steeds met een geheimzinnig waas omgeven - en een Duits officier, luitenant Otto Sommer werd gedood. Een andere Duitser werd gewond. De Duitsers, geïrriteerd door het verloop van de oorlogshandelingen - de strijd om Arnhem was juist geëindigd en veel eenheden van SD en Sicherheitspolizei waren van beneden de grote rivieren voor de geallieerden gevlucht - namen in Putten zeer brute represailles, die tenslotte aan ruim 550 Puttenaren het leven hebben gekost. - <i>Niet relevant, exacte locatie van beschieting Duitse auto niet bekend. Verder geen betrekking op NGE.</i>	WEN	129

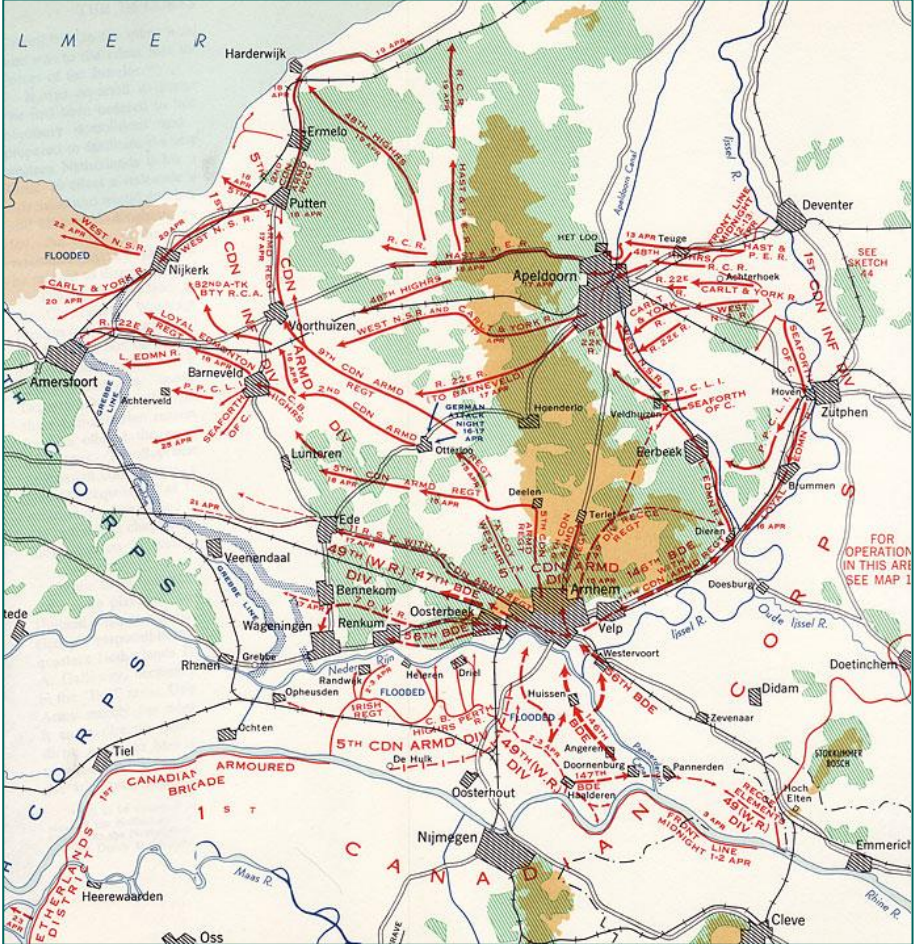
Tabel 5: Overzicht gebeurtenissen juni t/m oktober 1944.

November 1944 tot de Duitse capitulatie mei 1945

In de winter van 1944 kwam het front in Nederland nagenoeg stil te liggen. In november werd Walcheren bevrijd, en in Limburg vochten de geallieerden tot december door in een poging door te breken naar Duitsland. Gelijktijdig werden in deze periode V-1 en V-2 *Vergeltungswaffen* afgevuurd. Deze langeafstandswapens waren gericht tegen Londen en Antwerpen, maar kwamen vaak vroegtijdig neer op Nederlands grondgebied. Deze nieuwe Duitse dreiging leidde tot een toename van de geallieerde luchtaanvallen op doelen in het bezette deel van Nederland. Vanaf maart 1945 kwam weer beweging in het front. Canadese eenheden, die door in Duitsland oprukten, bogen af richting Oost-Nederland en trokken via de Achterhoek Nederland binnen. In april 1945 werd ook vanaf het rivierengebied richting het noorden opgetrokken, waarna het Nederlandse grondgebied ten oosten van Amersfoort binnen enkele weken bevrijd werd. De Duitse bezettingsmacht in West-Nederland capituleerde pas op 5 mei 1945. Voor dit project is de volgende informatie aangetroffen met betrekking tot deze periode:

Datum / jaar	Gebeurtenis	Bron	Pag.
24 februari 1945	Een Supermarine Spitfire, Mk LF.IX, van RAF Squadron 332, vloog vanuit Schijndel uit voor een gewapende verkenning maar stortte om 15.30 uur neer te Hooge Steeg te Putten. De oorzaak van de crash is niet bekend. De piloot kwam te overlijden. - <i>Niet relevant, crash vond buiten het onderzoeksgebied plaats.</i>	SGLO T5302	-
	2nd Tactical Air Force Een Noorse vlieger, PIO. Godö, van No 331 of 332 Noors Squadron, stortte om 15.30 uur neer in de buurtschap de Hooge Steeg bij Putten en verloor daarbij het leven. - <i>Niet relevant, crash vond buiten het onderzoeksgebied plaats.</i>	ZWA2	562
28 februari 1945	Een Supermarine Spitfire, Mk LF.IX, van RAF Squadron 332, vloog vanuit Schijndel uit voor een gewapende verkenning maar stortte om 8.15 uur neer te Hooge Steeg te Putten. Het toestel was getroffen door luchtafweergeschut. Het lot van de piloot is onbekend.	SGLO T5330A	-

Datum / jaar	Gebeurtenis	Bron	Pag.
	- <i>Niet relevant, crash vond buiten het onderzoeksgebied plaats.</i>		
	2nd Tactical Air Force Blijkt uit de notities van 322 dat de vluchten voornamelijk werden gemaakt in het grensgebied en boven Duitsland, Spitfires van andere squadrons van hun 132 Wing, vlogen ook boven Nederland, want bij interdictievluchten vroeg in de morgen, ging er een van No 332 Squadron verloren bij Putten. Gestart om 08.00 uur raakte deze Spitfire, met als piloot de Noor 2Lt Wagtskjold, om 08.30 uur bij Oldenaller de bomen en stortte neel: Wagtskjold verloor het leven. Het squadron verloor nog een Spitfire, met Lt. Aarflot als piloot, maar waar hij terecht kwam is niet precies bekend, wel dat hij zich later weer bij zijn squadron kon voegen. - <i>Niet relevant, crash vond buiten het onderzoeksgebied plaats.</i>	ZWA2	566
9/10 maart 1945	Een De Havilland Mosquito, Mk FB.VI, van RAF Squadron 418, vloog vanuit Koksijde uit richting Osnabrück voor een <i>Intruder</i> (verstorings-) operatie. Het toestel stortte te 23.30 uur neer in Putten. De oorzaak van de crash is niet bekend. De inzittenden kwamen te overlijden. - <i>Niet relevant, exacte locatie niet bekend.</i>	SGLO T5366	-
	Noot. Van de drie Mosquito's die verloren gingen, elk een van No 410, 418 en 605 Squadron, kwamen twee neer in Nederland. Die van No 418 Canadees Squadron met F/O Sheldrick als piloot bij Putten, die van No 605 Squadron met FIO. Oldham als piloot bij Kootwijk. Beide verloren met hun navigators het leven. - <i>Niet relevant, exacte locatie niet bekend.</i>	ZWA2	579
15 april 1945	Maar nu terug naar de Veluwe. Daar moest de operatie 'Dutch Cleanser' (zuivering van de Veluwe) uitgevoerd gaan worden. De actie werd gestart op 15 april door de 5e Canadese Tank Divisie. Via Arnhem, Otterlo, Barneveld en Putten moest men in Harderwijk zien te komen om daarmee de uit de IJssellinie terugtrekkende Duitse troepen de pas af te snijden. - <i>Niet relevant, geen oorlogshandelingen binnen het onderzoeksgebied vermeld.</i>	PEE	198
16/17 april 1945	During the same night our troops at Voorthuizen beat off an attack by elements of 6 Para Div trying to get through to the west. Although the enemy held on grimly to Putten and the road thence to Nijkerk, the only escape route to landward still open to the discomforted enemy, 5 Cdn Armd Regt reached the IJSSELMEER at noon on 17 april. (Draft Outline of Ops of 1 Cdn Corps, as above.) By this time 11 Cdn Inf Bde was moving up towards the coast to clear the woods of scattered fugitives. Taken at a sudden disadvantage by the speed of our armoured thrust to the north, the Germans had lost over 7000 prisoners, including a large part of the 346th and 361st Infantry Divisions" - <i>Niet relevant, geen oorlogshandelingen binnen het onderzoeksgebied vermeld.</i>	CMH2	17
2 – 25 april 1945	Uitsnede van een kaart met de opmarsroute van het Canadese 1e Corps:	IBI	z.p.

Datum / jaar	Gebeurtenis	Bron	Pag.
	 - <i>Relevant, opmarsroutes naar, onder andere, Putten.</i>		
17-18 april 1945	Voorthuizen en het IJsselmeer waardoor de Duitsers nog konden ontsnappen naar het westen. Daarom moesten eenheden van de 5e Tank Brigade verder, richting Putten. Op de avond van 17 april kwamen ze te Putten en op de 18e april kwam de 5e Tank Divisie bij de IJsselmeerkust aan. Daar zouden ook de infanteristen arriveren die via Ermelo kwamen. - <i>Niet relevant, geen oorlogshandelingen binnen het onderzoeksgebied vermeld.</i>	PEE	222
	Nachtelijke actie bij Putten mislukt Op de avond van de 17e stonden de Hussars zo'n anderhalve kilometer ten zuiden van het dorp. Hoewel het een drukke en enerverende dag was geweest, vond de commandant het noodzakelijk dat Putten zo spoedig mogelijk werd bereikt. Daarom gelastte hij dat een eskadron met een peloton van de Westminsters nog die nacht naar Putten zou gaan om posities ten noorden van het dorp in te nemen. Maar dat plan mislukte totaal. Nadat de kolonne nog geen kilometer had afgelegd, sloegen de Duitsers vanuit een hinderlaag in de bocht van de weg toe. Drie 88-ers die achter struikgewas waren opgesteld, lieten lt. Harper en zijn peloton van vier tanks ongemoeid passeren en openden daarna het vuur. Harper: 'Ik zat in de voorste tank met mijn derde bemanning van die dag. Buiten was het aarddonker. Ik nam aan dat de Westminsters vóór ons in actie waren, maar ik zag geen spoor van hen. We reden door een bocht en opeens werd er een lichtkogel op ons af gevraagd. Een granaat volgde en schoot mijn koepel aan flarden, een tweede trof een rupsband. Toen raakten ze ook de laatste van mijn tanks.' - <i>Niet relevant, oorlogshandelingen ten zuiden van Putten.</i>	BOL	164

Datum / jaar	Gebeurtenis	Bron	Pag.
18 april 1945	Van een nachtelijke doorstoot naar Putten en het IJsselmeer kwam derhalve niets terecht. Bij het aanbreken van de dag werd een nieuwe poging gedaan. Een sectie van Recce kwam in actie en volgde dezelfde route als Harper 's nachts. Korp. Buchanan vertelde: 'Kapt. Herb Snell ging voorop, sgt. Patterson in de tweede tank en ik in de derde. Toen Snell's tank na de bocht van de weg uit het zicht verdween, hoorde ik 'beng'. Patterson's tank was getroffen. Zijn bemanning was verdwenen. Een Duitser schoot een Panzerfaust af, maar miste ons op een haar. Wel raakte zijn granaat een huis dat weldra in lichtervlaam stond. De hitte was zo hevig, dat wij onze tank moesten verlaten. Er stonden zo'n half dozijn huizen in de buurt en wij gingen er te voet heen. In een ervan vonden we een kamer vol slapende Duitsers. Toen naderde de tank van Lt. George Pitt. Hij reed recht op het huis af en vuurde. Ik vond een oude lap en zwaaide er als een gek mee, waarop hij het vuren staakte. Tegen die tijd waren de Duitsers wakker geworden. Er was geen spoor van vechtlust meer over. Ze waren blij zich over te kunnen geven. We maakten er 150-160 gevangenen'. Om 0930 uur hadden de tanks van de Hussars en de infanteristen van Westminster de laatste Duitse weerstand gebroken en werd Putten bereikt. Een uur later stonden tanks van Recce en de Hussars onder commando van kapt. Herb Snell in Nulde aan het IJsselmeer. Zij waren de eerste Canadezen, die operatie Cleanser hadden voltooid. [...] 'De divisie kwam juist op tijd in de nieuwe sector om de superieure vijandelijke eenheden van de 5e Tankdivisie op te vangen en een doorbraak naar Putten te voorkomen. Toch kon niet worden verhinderd, dat haar linker vleugel afbrokkelde. In taai gevechten beten de jagers van het 18e Regiment zich op verscheidene punten vast in het terrein en boden verbitterde tegenstand. De vijand leed aanzienlijke verliezen, vooral aan tanks. Bij de afweerstrijd tegen bijna onafgebroken tankaanvallen bij Putten offerde de Flakafdeling met 88mm-kanonnen zich tot bijna het laatste stuk geschut op. [...] De 3e Brigade kreeg op 18 april order Barneveld te verlaten en zich naar Voorthuizen en Putten te begeven om daar eenheden van de tankdivisie af te lossen. De West Nova's maakten in de omgeving van Barneveld 43 gevangenen, de meesten van een spoorwegbataljon. Putten werd zonder incident bereikt. Ook het Frans-Canadese Royal 22me Régiment was die dag in Putten en meldde op de 19e dat de bossen vrij van vijanden waren. - <i>Niet relevante, geen oorlogshandelingen vermeld.</i>	BOL	152, 164-165
	De 1e Canadese Infanterie Divisie was met twee brigades, te weten de 1e en 2e, bij Barneveld aangekomen, terwijl de 3e Brigade haar handen vol had aan het zuiveren van de omgeving van Nieuw Milligen. Deze eenheid zou daar tot begin mei achterblijven. Het Royal Canadian Regiment installeerde zich in Garderen, de 48th Highlanders in Stroe en de Hastings & Prince Edward Regiment nam haar intrek in Nieuw Milligen zelf. De West Nova Scotia's van de 3e Brigade namen de sector Putten over van de 5e Pantser Divisie en de Franssprekende Canadezen van het Royal 22e Regiment groeven zich in halverwege Putten en Voorthuizen. Westelijk van hen betrof het Carleton & York Regiment posities bij Appel. Het The Three Rivers (tank) Regiment dat vanaf 16 april steun had verleend aan de 1 Divisie, werd over de diverse onderdelen opgedeeld. - <i>Niet relevant, geen oorlogshandelingen binnen het onderzoeksgebied vermeld.</i>	WEE1	86

Tabel 6: Overzicht gebeurtenissen winter 1944 – mei 1945.

Naoorlogse periode

Direct na de oorlog begon de wederopbouw van Nederland. Verdedigingswerken, bunkers en achtergebleven NGE werden opgeruimd. Voor het ruimen van de duizenden mijnevelden werden onder meer Duitse krijgsgevangenen ingezet. Voor dit project is geen relevante informatie aangetroffen met betrekking tot deze periode.

BIJLAGE 3 ARCHIEFONDERZOEK NEDERLANDSE ARCHIEVEN

Voor dit HVO-NGE is onderzoek verricht in verschillende Nederlandse archieven. De resultaten van het onderzoek uit de volgende archiefinstellingen zijn opgenomen in deze bijlage:

- (tijdelijk) Publiekswinkel gemeente Putten (PGP)
 - Archief van de gemeente Putten 1940-1975.
- Gelders Archief (GA)
 - Toegang 0039: Gedeputeerde Staten, 1814-1950.
 - Toegang 0044: Tijdelijk Provinciaal Bestuur te Nijmegen 1944-1945.
 - Toegang 0045: Tijdelijk Provinciaal Bestuur te Lochem 1944-1945.
 - Toegang 1037: Militair Gezag in Gelderland 1941-1948.
 - Toegang 1557: Documentatiecollectie Tweede Wereldoorlog 1940-heden.
- Nederlands Instituut voor Militaire Historie (NIMH)
 - Collectie 409: Gevechtsverslagen en -rapporten mei 1940.
 - Collectie 492: De strijd op Nederlands grondgebied tijdens de Wereldoorlog II / De Groene Serie.
- NIOD Instituut voor oorlogs-, holocaust- en genocidestudies (NIOD)
 - Toegang 216k: Departement van Justitie.

(Tijdelijk) Publiekswinkel Gemeente Putten (PGP)³

In het PGP is conform de richtlijnen van het WSCS-OCE gezocht naar stukken met betrekking tot oorlogsschade, de luchtbeschermingsdienst en geruimde NGE binnen het gemeentearchief van de gemeente Putten. Informatie betreffende geruimde NGE is echter niet aangetroffen. Verder is gezocht naar overige relevante archiefstukken. De volgende stukken zijn geraadpleegd:

Archief van de gemeente Putten 1940-1975	
Mapnummer 2 (Doos 407)/ 2.07.354	Gemeentehuis ij, 1948-1953 - telefooninstallaties - automatische huistelefooninstallatie - verwarming 1947, 1948, 1949 - verlichting - kluis 1948 - kluis aanleg verwarmingsinstallatie 1950 - verlichting kluis - markies 1948 - markiezen 1950 - elektrische pompinstallatie 1948 - illuminatie verlichting 1948 - stoffering kamer architect - verbouwing tekenkamers - stofzuiger 1951 - stoelen raadszaal - oorlogsschade - meubilering raadszaal - sleutels gemeentehuis - meubilering raadszaal 1953
Niet relevant, geen meldingen betreffende het onderzoeksgebied aangetroffen.	
Mapnummer 9/ 1.712.4	Schaderapporten a t/m o van verwoeste panden oktober 1944, 1944-1948.
Niet relevant, geen meldingen betreffende het onderzoeksgebied aangetroffen.	

³ Het gemeentearchief van Putten is door REASeuro in 2019 geraadpleegd. Wegens verbouwingen waren de archiefstukken tijdelijk opgenomen in de Publiekswinkel Gemeente Putten. Deze verbouwing is tevens de reden dat niet alle opgevraagde stukken werden aangetroffen door de archivaris. Omdat het archief ten tijde van het opstellen van deze rapportage gesloten was vanwege maatregelen rondom het COVID-19 virus konden deze stukken niet aanvullend worden geraadpleegd.

Archief van de gemeente Putten 1940-1975	
Mapnummer 10/ 1.712.4	Schaderapporten p t/m z. van verwoeste panden oktober 1944, 1946-1948.
Niet relevant, geen meldingen betreffende het onderzoeksgebied aangetroffen.	
Mapnummer 24/ 1.75	Correspondentie aan het hoofd van de politie/burgemeester betreffende de handhaving van de openbare orde, 1940-1941.
Niet relevant, geen meldingen betreffende het onderzoeksgebied aangetroffen.	
Mapnummer 27/ 1.75	Algemene politieverordening, 20-10-1959 (ingetrokken 27-05-1960)
Niet relevant, betreft naoorlogse meldingen.	
Mapnummer 33/ 1.753	Correspondentie inzake bewapening en munitie, 1960-1974.
Niet relevant, geen relatie met NGE.	
Mapnummer 34/1.753.7	Inleveren van wapens en munitie, 1941-1949.
Niet relevant, geen relatie met NGE.	
Mapnummer 109/ 1.776.1	Nederlandse gesneuvelde militairen, die in Putten zijn begraven, 1940-1970.
Niet relevant, onbekend waar de militairen zijn omgekomen of welke oorlogshandelingen hebben geleid tot het omkomen van de militairen.	
Mapnummer 110/ 1.776.1	Geallieerde gesneuvelde militairen die in Putten waren begraven en zijn overgebracht, 1945-1948.
Meldingen van neergekomen vliegtuigen nabij het onderzoeksgebied:	
Op 24 Februari 1945 omstreeks 15.30 uur is in de buurtschap "De Hooge Steeg" te Putten een éénpersoons-jager brandend neergekomen. Volgens de gevonden bescheiden was de bestuurder, die hierbij omkwam, genaamd: <u>SAWITZ GODO</u>, geb.17-9-1919, certificaat No.5780. Hij werd ter aarde besteld op de begraafplaats te Putten. Op 28 Februari 1945 omstreeks 8.30 uur is nabij den "Olden-Aller" te Putten neergestort een één-persoons-jager. De bestuurder werd gedood en op de begraafplaats te Putten ter aarde besteld. Zijn identiteit was niet meer vast te stellen. <i>ok. Waktshjeld</i> Op 9 Maart 1945 omstreeks 1.30 uur is in de buurtschap "Krachtighuizen" te Putten neergekomen een 2-motorig toestel met twee inzittenden, die hierbij werden gedood. Zij bleken genaamd te zijn: <u>G.J.SHELDRIK</u> en <u>F.J.KLAPKEW</u>. Hierbij zij vermeld, dat een broer van den piloot F.J.Klapkew reeds ter plaatse is geweest en op het kerkhof te Putten, waar de vliegers zijn begraven, de graven heeft bezichtigd.	
- Niet relevant, geen exacte locaties bekend. De crash op 9 maart 1945 vond plaats buiten het onderzoeksgebied.	
Mapnummer 147/ 1.777.81	Verzoeken om schadeloosstelling op grond van de schadevergoedingsverordening (toekenningen en afwijzingen) 1945-1967.
Niet relevant, geen specifieke vermelding oorzaak en datum van schade.	
Mapnummer 266/ 1.782.3	Evacuatie burgerbevolking tijdens de tweede wereldoorlog, 1939-1940.
Niet relevant, betreft algemeen dossier.	

Archief van de gemeente Putten 1940-1975	
Mapnummer 266/7 / 2.07.351.32	Verhuur en verpachtingen algemeen 1954-1965 - verhuur en verpachting grond kelnerij - algemeen) - verhuur en verpachting, intrekking in gebruik geving grond 1963 - militair oefenterrein
Niet relevant, geen meldingen betreffende het onderzoeksgebied aangetroffen.	
Mapnummer 268/1.782.4	Luchtbescherming tijdens de tweede wereldoorlog, 1938-1941.
Niet relevant, betreft algemeen dossier.	
Mapnummer 272/ 1.784.2	Brandmelding en-rapporten 1941-1944.
Niet relevant, geen meldingen betreffende het onderzoeksgebied aangetroffen.	
Mapnummer 283/ 1.791.1	Schaderegelingen i.v.m. aankoop van gronden en vervanging van bruggen t.b.v. verbetering van de schuitenbeek, 1949-1952
Niet relevant, geen relatie met NGE.	
Mapnummer 469/3 / 2.08.741	Correspondentie met de gedeputeerde staten der provincie Gelderland betreffende een verzoek tot verstrekken van gegevens over de bezoldiging van de hoofden van de plaatselijke luchtbeschermingsdiensten en de commandanten der brandweerkorpsen, 1940.
Niet relevant, betreft algemeen dossier.	
Mapnummer 490/5 / 4.07	Politie organisme - driemaandelijks politierapporten - halfjaarlijks rapport rijks politie gemeenten
Niet relevant, betreft naoorlogse meldingen.	
Mapnummer 588/ 1.835	Tewerkstelling van arbeidskrachten op vliegveld Uddel 1945.
Niet relevant, geen relatie met NGE.	
Mapnummer 630/ 1.842.913	Lijsten van Puttense oorlogsslachtoffers, 1946.
Niet relevant, betreft lijsten van vrouwen die weduwen waren geworden en mannen die bij een razzia waren afgevoerd.	
Mapnummer 886 /1.851.2B 06	Herstel bijzondere lagere school aan de "papiermakerstraat" wegens oorlogsschade, 1947-1950.
Niet aangeleverd, dossier niet aangetroffen door archivaris.	
Mapnummer 920/ 1.853.1	Oprichting oorlogsgedenkteken in putten: monument - voorbereiding, aanleg en onderhoud, 1945-1966.
Niet relevant, betreft algemeen dossier.	
Mapnummer 1017/ 1.871	Politiemaandrapporten en processen-verbaal 1943-1944
Niet relevant, vermelding van een beschieting van een trein buiten het onderzoeksgebied.	
Mapnummer 1025 /2.07.155.2	Kaartmateriaal gebruikt voor straatnaamgeving en huisnummering, 1959-1972.
Niet aangeleverd, dossier niet aangetroffen door archivaris.	

Archief van de gemeente Putten 1940-1975	
Mapnummer 1028-1031/ 2.07.155.2	Toekennen van straatnamen A-D 1955-1968 Toekennen van straatnamen E-H 1955-1972 Toekennen van straatnamen I-M 1955-1972 Toekennen van straatnamen N-S 1955-1970 Toekennen van straatnamen T-Z 1955-1967
Niet relevant, betreft dossiers over het toekennen van straatnamen na de oorlog aan nieuwe woningen/wijken.	

Tabel 7: Overzicht geraadpleegde inventarisnummers in het gemeentearchief Putten.

Gelders Archief (GA)

Het Gelders Archief bewaart de archieven van de provincie Gelderland. In de diverse provinciale archieven zijn conform het WSCS-OCE archiefstukken geraadpleegd met betrekking tot het Militair Gezag en Provinciaal Bestuur van Gelderland gedurende de Tweede Wereldoorlog. Daarnaast is gezocht naar overige relevante archiefstukken. De voor dit HVO-NGE geraadpleegde archiefstukken zijn weergegeven in onderstaande tabellen:

Toegang 0039: Gedeputeerde Staten, 1814-1950	
Inventaris 6824	Gemeentepolitie: Reorganisatie van de politie, 1940-1944.
Niet relevant, algemene stukken.	
Inventaris 7004	Inventarisatie van (oorlogs)schade aan monumenten in Gelderland, 1945-1946.
Niet relevant, geen meldingen binnen het onderzoeksgebied.	
Inventaris 8240	Wederopbouw: Algemeen, 1940-1950.
Niet relevant, algemene stukken.	
Inventaris 8251	Stichting Herstel Gelderland 1945, 1945-1947.
Niet relevant, algemene stukken.	
Inventaris 8268	Statistische gegevens betreffende oorlogsschade en toegewezen en gebruikte bouwvolumes, 1947-1949.
Niet relevant, meldingen van schade binnen de gemeente Putten, niet bekend hoe de schade is veroorzaakt.	
Inventaris 8526	Kaart met overzicht van luchtbeschermingsposten in de omgeving van Herwen en Aerdts
Niet relevant, geen meldingen binnen het onderzoeksgebied.	
Inventaris 8529	Opruiming van mijnen en munitie, 1945-1947.
Niet relevant, geen meldingen binnen het onderzoeksgebied.	
Inventaris 9159	Bouwen van kazematten, vechtwagenhindernissen en andere militaire voorzieningen op of nabij dijken, 1939.
Niet relevant, geen meldingen binnen het onderzoeksgebied.	
Inventaris 9607	Het herstel van oorlogsschade aan wegen en dijken in de polderdistricten Rijk van Nijmegen, Maas en Waal, Buren, Over- en Neder-Betuwe, 1945-1949.
Niet relevant, geen meldingen binnen het onderzoeksgebied.	
Inventaris 10336	Verbetering van bruggen en herstel van oorlogsschade, 1942-1945.
Niet relevant, oorzaak van de schade niet vermeld of houdt geen verband met gevechtshandelingen.	
Inventaris 11813	Militair luchtvaartterrein Oldebroek; instelling van een bouwverbod rondom dit vliegveld, 1930-1933.
Niet relevant, geen meldingen binnen het onderzoeksgebied.	

Tabel 8: Overzicht geraadpleegde inventarisnummers in het Gelders Archief, toegang 0039.

Toegang 0044: Tijdelijk Provinciaal Bestuur te Nijmegen 1944-1945	
Inventaris 12	Circulaires aan burgemeesters en gemeentebesturen; met bijlagen, 1944-1945. N.B. Hoofdzakelijk doorgezonden vanwege Regering, Militair Gezag en Nederlandsche Binnenlandse Strijdkrachten.
Niet relevant, algemene informatie.	
Inventaris 47	Stukken betreffende evacuatie en repatriëring
Niet relevant, algemene informatie en circulaire.	
Inventaris 131	Stukken betreffende plundering en vernieling door militairen, 1944-1945.
Niet relevant, geen betrekking tot NGE.	
Inventaris 132	Stukken betreffende luchtbescherming en brandweerwezen, 1944-1945.
Niet relevant, geen meldingen binnen het onderzoeksgebied.	
Inventaris 136	Stukken betreffende het houden van huiszoeken naar wapens en munitie bij de burgerbevolking, 1945.
Niet relevant, geen meldingen binnen het onderzoeksgebied.	
Inventaris 143	Stukken betreffende de wederopbouw van door oorlogshandelingen verwoest gebied, 1944-1945.
Niet relevant, algemene documentatie over hoe de wederopbouw aangepakt moet worden.	

Tabel 9: Overzicht geraadpleegde inventarisnummers in het Gelders Archief, toegang 0044.

Toegang 0045: Tijdelijk Provinciaal Bestuur te Nijmegen 1944-1945	
Inventaris 66	Stukken betreffende het onderhoud van zogenaamde "dekkingsgaten" tegen luchtaanvallen in diverse gemeenten, 1944-1945.
Niet relevant, enkel financiële stukken.	

Tabel 10: Overzicht geraadpleegde inventarisnummers in het Gelders Archief, toegang 0045.

Toegang 1037: Militair Gezag in Gelderland 1941-1948	
Provinciale Militaire Commissaris in Gelderland en rechtsopvolgers	
Inventaris 34	Stukken betreffende diefstal, plunderingen en schade, veelal veroorzaakt door geallieerde militairen, 1944-1945. 1 omslag
Niet relevant, geen betrekking tot NGE.	
Inventaris 39	Brandweer en luchtbescherming: Correspondentie, 1944-1945. 1 omslag
Niet relevant, geen meldingen binnen het onderzoeksgebied.	
Inventaris 40	Brandweer en luchtbescherming: Bevelschriften tot het hervatten van het werk bij de Luchtbeschermingsdienst te Nijmegen, 1944. 1 omslag
Niet relevant, geen betrekking tot NGE.	
Inventaris 62	Stukken betreffende oorlogsschade en de uitkeringen van verzekeringen, 1944-1945. 1 omslag
Niet relevant, geen meldingen binnen het onderzoeksgebied.	
Inventaris 69	Stukken betreffende schade aan en wederopbouw van woningen en andere gebouwen, 1944. 1 omslag
Niet relevant, geen specifieke locaties vermeld.	

Toegang 1037: Militair Gezag in Gelderland 1941-1948	
Inventaris 190	Brandweer en luchtbescherming: Correspondentie, 1944-1945. 1 omslag
Niet relevant, enkel benoemen van werkzaamheden van 'ruimingsdienst', maar niet over de locatie waar deze in zijn gezet.	
Inventaris 191	Stukken betreffende het opruimen van mijnen en munitie, 1945. 1 omslag
Niet relevant, geen meldingen binnen het onderzoeksgebied.	
Inventaris 211	Stukken betreffende de vergoeding van oorlogsschade, uitkeringen aan oorlogsslachtoffers en verzekeringsaangelegenheden, 1945. 1 omslag
Niet relevant, oorzaak van de schade niet vermeld.	
Inventaris 218	Stukken betreffende hulpverlening aan de bevolking in door oorlogsgeweld getroffen gebieden en hulporganisaties, 1945. 1 omslag
Niet relevant, geen specifieke oorlogshandelingen vermeld.	
Districts Militaire Commissaris te Harderwijk	
Inventaris 559	Correspondentie, 1945: Met de Chef Staf Militair Gezag
Niet relevant, betreft naoorlogse opsporingen en zuiveringen.	
Inventaris 561	Correspondentie, 1945: Met de PMC Gelderland
Niet relevant, betreft naoorlogse zuiveringen van het politiecorps.	
Inventaris 564	Rapporten, 1945. 1 omslag
Niet relevant, betreft enkel een totaaloverzicht van beschadigde panden in de gemeente Barneveld.	
Inventaris 571	Stukken betreffende de politie en politionele aangelegenheden, 1945. 1 omslag
Niet relevant, betreft naoorlogse politieaangelegenheden	
Inventaris 572	Stukken betreffende luchtbescherming, brandweer en mijnopruiming, 1945. 1 omslag
Niet relevant, geen meldingen binnen het onderzoeksgebied.	
Inventaris 581	Correspondentie betreffende openbare werken, huisvesting en wederopbouw, 1945. 1 omslag
Niet relevant, oorzaak van de schade niet vermeld.	

Tabel 11: Overzicht geraadpleegde inventarisnummers in het Gelders Archief, toegang 1037.

Toegang 1557: Documentatiecollectie Tweede Wereldoorlog 1940-heden	
Inventaris 3	Luchtbeschermingsdienst, 17-9-1944 – 17-4-1945
Niet relevant, geen meldingen binnen het onderzoeksgebied.	
Inventaris 4	Luchtbeschermingsdienst, eind april 1945 – december 1945
Niet relevant, geen meldingen binnen het onderzoeksgebied.	
Inventaris 7	Brandweer, 3 november 1944 - 10 april 1945
Niet relevant, geen meldingen binnen het onderzoeksgebied.	
Inventaris 8	Brandweer, Oorlogsjaren 1940-1945.
Niet relevant, geen meldingen binnen het onderzoeksgebied.	
Inventaris 9	Brandweer, 1945
Niet relevant, geen meldingen binnen het onderzoeksgebied.	

Toegang 1557: Documentatiecollectie Tweede Wereldoorlog 1940-heden	
Inventaris 12	De Bezetting
Niet relevant, geen meldingen binnen het onderzoeksgebied.	
Inventaris 14	Frontbericht aus Arnheim, 1944
Niet relevant, geen meldingen binnen het onderzoeksgebied.	
Inventaris 15	Slag om Arnhem
Niet relevant, geen meldingen binnen het onderzoeksgebied.	
Inventaris 54	Oorlogsschade
Niet relevant, betreft aanplakbiljet tot aanvragen vergoeding van geleden oorlogsschade.	
Inventaris 71	Slag om Arnhem - Luchtverdediging
Niet relevant, geen meldingen binnen het onderzoeksgebied.	
Inventaris 377	Stafkaarten, 1945
Niet relevant, geen meldingen binnen het onderzoeksgebied.	

Tabel 12: Overzicht geraadpleegde inventarisnummers in het Gelders Archief, toegang 1557.

Nederlands Instituut voor Militaire Historie (NIMH)

Het raadplegen van de volgende collecties heeft relevante resultaten opgeleverd:

- Collectie 409: Gevechtsverslagen en -rapporten mei 1940.
- Collectie 492: De strijd op Nederlands grondgebied tijdens de Wereldoorlog II / De Groene Serie.

De resultaten zijn in de onderstaande tabel opgenomen:

Collectie 409: Gevechtsverslagen en -rapporten mei 1940.	
1 ^e Regiment Huzaren	
Inventaris 499034	Verslagen van de commandant van het 3e eskadron van het 1e regiment Huzaren ritmeester I. Huiskens
12 mei 1940: Opstelling even Noord van Nijkerk op de kunstweg Nijkerk-Putten ter hoogte van de buiten gebruik zijnde spoorweg. Hierna verplaatst ten noorden van spoorweg. Er werd gevuurd op de pantserwagens die voorbij kwamen. Deze antwoordde met mitrailleurvuur en kanonvuur. Andere Duitse militairen op motoren omtrokken 3-1 RH.	
- <i>Niet relevant, geen exacte locaties bekend.</i>	

Tabel 13: Overzicht van de in het NIMH geraadpleegde inventarisnummers van collectie 492.

Collectie 492: De strijd op Nederlands grondgebied tijdens de Wereldoorlog II / De Groene Serie.	
Hoofdeel III, Deel 3	De operatiën van het Veldleger en het Oostfront-Vesting Holland
Lijn van de verdedigingslinie van Nederlandse troepen in de ochtend van- en de avond van 10 mei 1940:	

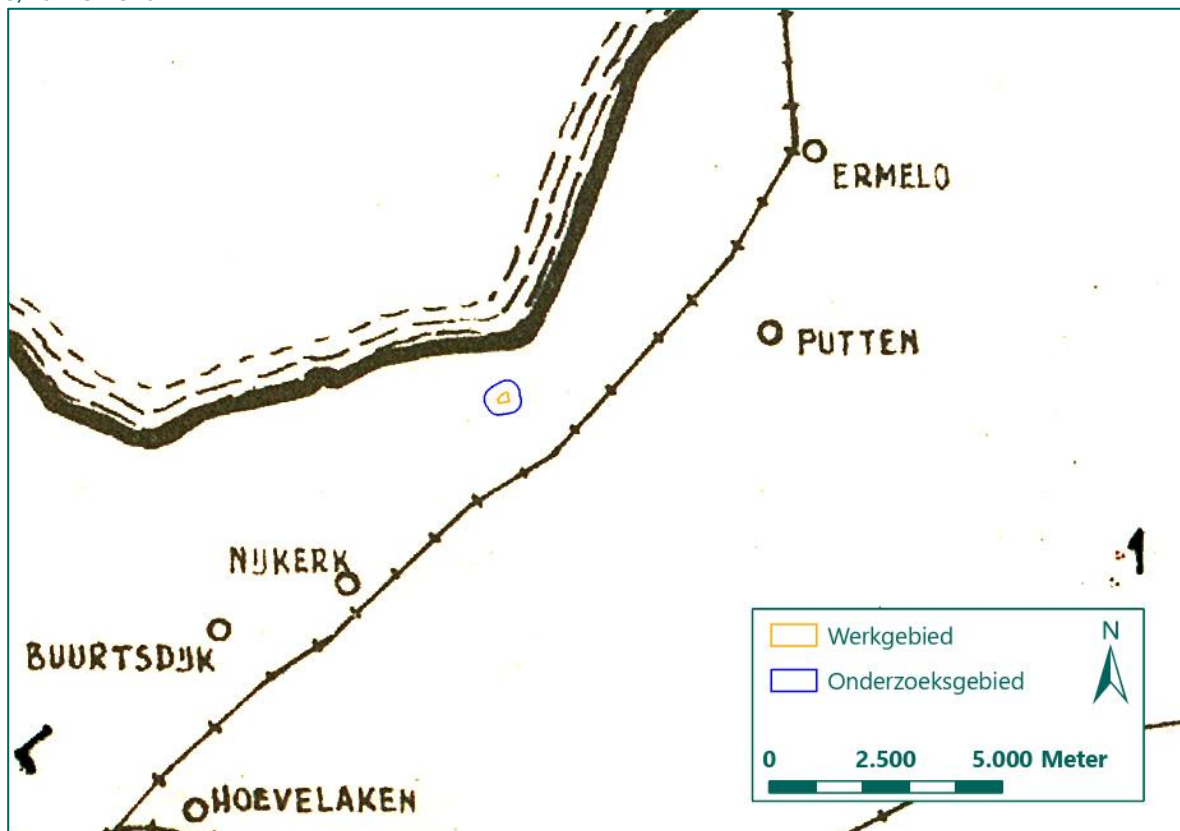

- Niet relevant, geen oorlogshandelingen binnen het onderzoeksggebied vermeld.

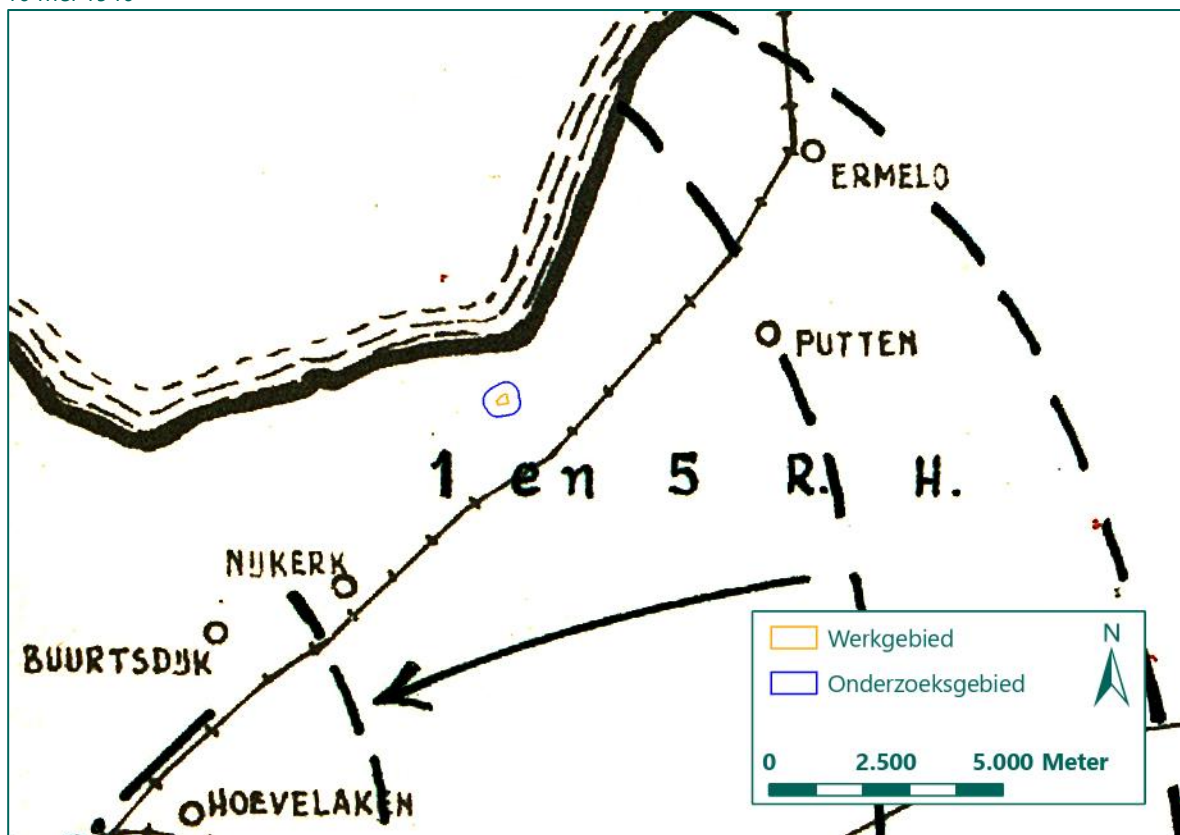
Bijlage kaarten

Inleiding en algemeen overzicht van de gevechtsdagen.

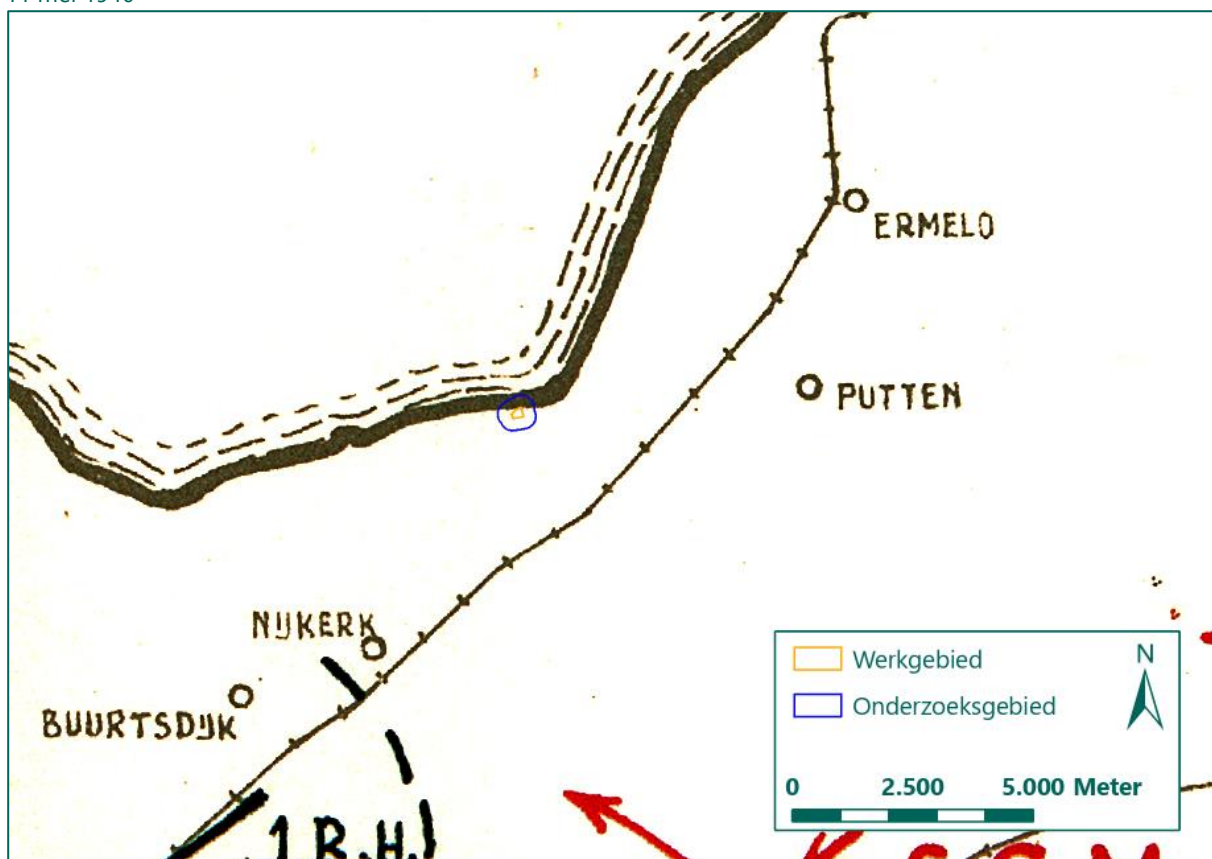
9/10 mei 1940

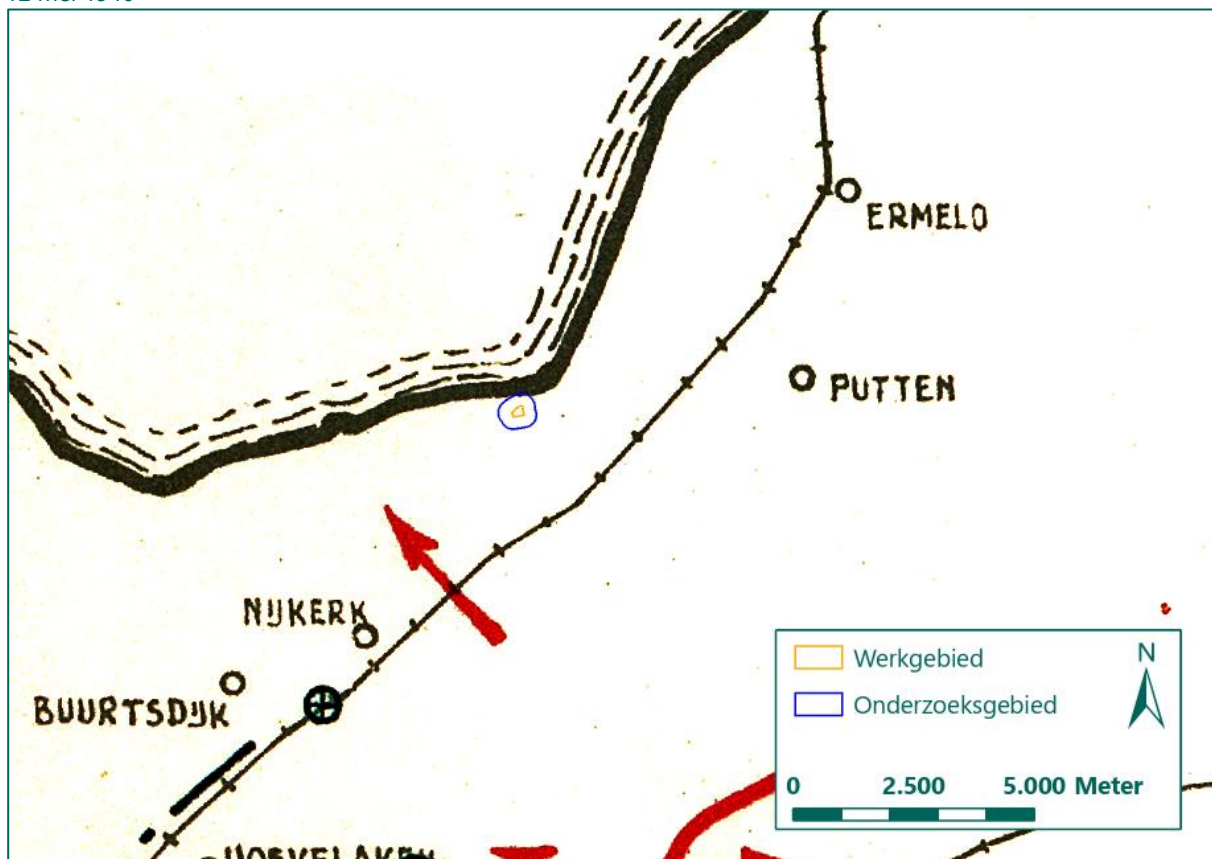
10 mei 1940

11 mei 1940

12 mei 1940

13/14 mei 1940

- Niet relevant, geen aanduidingen van oorlogshandelingen binnen het onderzoeksgebied.

Tabel 14: Overzicht van de in het NIOD geraadpleegde inventarisnummers van collectie 492.

NIOD Instituut voor oorlogs-, holocaust- en genocidestudies (NIOD)

In het NIOD is de toegang 077: Generalkommissariat für das Sicherheitswesen – Höhere SS- und Polizeiführer Nord-West geraadpleegd. Dit heeft geen resultaten opgeleverd met betrekking tot het onderzoeksgebied. Wel zijn relevante stukken met betrekking tot luchtaanvallen aangetroffen. Dit heeft de volgende resultaten opgeleverd:

Toegang 216k: Departement van Justitie

Inventaris 188	Meldingen van luchtalarm in de provincies Gelderland en Overijssel, 18 september 1944 - 16 januari 1945.
----------------	--

Melding van het neerkomen van bommen ten noorden van de spoorlijn Putten-Nijkerk op 29 november 1944: "Hedenmiddag te 16.00 uur zijn 2 brisantbommen afgeworpen en geëxplodeerd in weiland ten N. van den spoorbaan Putten-Nijkerk. Spoorlijn niet getroffen. Geen schade of persoonlijke ongevallen."

- Niet relevant, geen exacte locatie bekend.

Inventaris 329	Stukken betreffende het melden van schade door bombardementen en beschietingen uit vliegtuigen, 24 februari 1944 - 31 maart 1945.
----------------	---

Melding van het neerkomen van bommen te Hoef in Putten op 6 februari 1945:

Te omstreeks 11.45 uur zijn er te Hoef, gemeente Putten vier brisantbommen gevallen, tengevolge waarvan een zevental personen min of meer ernstig werden gewond.

[...]

Bedoelde bommen, die waarschijnlijk op den spoorweg Putten-Nijkerk, of op den verkeersweg Putten-Nijkerk, waren bedoeld, vielen allen in het openveld, naast den Rijksweg. Het verkeer ondervond geen noemenswaardige vertraging. Nabij de brug te Olden aller bleek een blindganger te liggen.

Te omstreeks 14 uur zijn er nabij de Spreng vier brisantbommen gevallen, waarvan twee onder de gemeente Putten en twee onder de gemeente Ermelo, die allen zijn geexplodeerd. De weg werd niet geraakt en er werd geen noemenswaardige schade aangericht, alleen eenige boomen stuk .

Te omstreeks 14.15 uur werdener op den weg Putten-Voorthuizen onder de gemeente Putten een tweetal woonwagens, die daar passeerden, met boordwapens aangevallen. Zij werden niet geraakt. Een voorbijganger, genaamd Hendrik Kramer, geb. te Rheden 22 -10 - 95, geëvacueerd bij D. Jonker Veenhuizerveld E 128 gemeente Putten, werd vermoedelijk door een scherp van een granaat, niet ernstig gewond. Hij kon na te zijn verbonden, naar zijn woning gaan.

Te omstreeks 15 uur werden wederom een aantal brisantbommen uitgeworpen, welke terecht kwamen naast den Rijksweg Putten-Nijkerk te Bijsteren onder de gemeente Putten. De woning van G. van Nieuwenhuizen, welke niet meer bewoond werd, werd hierdoor grootendeels vernield. Achter de woning van Aalten, aan de overzijde van den Rijksweg, lag een blindganger.

De

- Niet relevant, bombardement vond buiten het onderzoeksgebied plaats.

Melding van een luchtaanval (beschieting) te Hoef in Putten op 24 februari 1945:

In den voormiddag van Zaterdag 24 Februari 1945 te omstreeks 10 uur, had een beschieting plaats met boordwapens door Engelsche vliegers op het op den Rijksweg PUTTEN-NIJKERK, in de huurtschap Hoef onder de gemeente Putten zijnde verkeer, in hoofdzaak bestaande uit z.g. "trekkers".

Op voornoemde datum van 24 Februari te omstreeks 12 uur, had andermaal een beschieting met boordwapens plaats, op den Rijksweg PUTTEN-ERMELLO, op het ongelegde wegvak, op plm. 1 K.M. afstand ten Noorden van het dorp Putten. Hierbij werden twee personen ernstig gewond. De namen derer gewonden zijn; HENDRIK JAN MULDER, -----

- Niet relevant, bombardement vond buiten het onderzoeksgebied plaats.

Tabel 15: Overzicht van de in het NIOD geraadpleegde inventarisnummers van toegang 216K.

BIJLAGE 4 ARCHIEFONDERZOEK INTERNATIONALE ARCHIEVEN

Voor het analyseren van de oorlogshandelingen binnen het onderzoeksgebied is gebruik gemaakt van documenten uit verschillende internationale archiefinstellingen. REASeuro beschikt over een uitgebreide collectie kopieën van documenten uit de Amerikaanse, Belgische, Britse, Canadese, Franse en Duitse archieven. Voor dit HVO-NGE hebben de volgende archiefinstellingen relevante resultaten opgeleverd:

- The National Archives (TNA) in Londen, Verenigd Koninkrijk.
- Library and Archives of Canada (LAC), in Ottawa, Canada.

The National Archives (TNA)

Luchtoorlog

REASeuro heeft in de loop der jaren een aanzienlijke collectie bombardementsgegevens uit The National Archives (TNA) in Londen verzameld. Voor voorliggend HVO-NGE is deze collectie geraadpleegd. De collectie omvat verschillende bombardementsgegevens van bombardementen door de volgende Britse luchtmachtonderdelen:

Eenheid	Omschrijving	Actief in NL	Standaard door REASeuro geraadpleegde toegangen
Bomber Command (BC)	BC voerde vooral bombardementen uit op strategische doelen en stedelijk gebied. Vele bombardementen op Nederlands grondgebied in de eerste jaren van de oorlog werden veroorzaakt door navigatiefouten/in nood verkerende vliegtuigen van BC.	1940-1945	AIR 14 – Day and Night raid sheets, Summaries of Form E reports, Photographic Interpretation Section AIR 24 – Headquarters AIR 25 – Groups AIR 27 – Squadrons AIR 50 – Combat Reports
Coastal Command (CC)	CC had de taak om geallieerde schepen te beschermen, maar voerde ook diverse aanvallen uit op Duitse posities in Nederlandse wateren en -kustgebieden.	1940-1945	AIR 15 – Strike Sheets AIR 24 – Headquarters AIR 25 – No 16. Group AIR 27 – Squadrons
Fighter Command (FC)	FC beschikte over diverse jachtvliegtuigen en jachtbommenwerpers die in Nederland aanvallen uitvoerden op militaire infrastructuur, spoorwegen, schepen en Duitse troepen.	1940-1945	AIR 24 – Headquarters AIR 25 – No. 12 Group AIR 27 – Squadrons
Second Tactical Air Force (2TAF)	2TAF bood ondersteuning aan geallieerde grondeenheden en voerde, net als FC, aanvallen uit op militaire infrastructuur, spoorwegen en schepen in Nederland.	1944-1945	AIR 26 – Wings AIR 27 – Squadrons AIR 37 - Headquarters
Air Defence Great Britain (ADGB)	ADGB maakte deel uit van Fighter Command en werd in 1943 opgericht om ondersteuning te bieden om Groot-Brittannië te beschermen tegen Duitse vliegtuigen.	1943-1944	AIR 24 – Headquarters AIR 27 – Squadrons
Allied Expeditionary Air Force (AEAF)	AEAF was verantwoordelijk voor de tactische luchtsteun. 2TAF en de Amerikaanse Ninth Air Force maakten deel uit van deze eenheid.	1944-1945	AIR 24 – Headquarters AIR 27 – Squadrons AIR 37 – Daily intelligence and operations summaries
Army Co-operation Command (ACC)	ACC was de voorloper van 2TAF en was opgericht als eenheid voor tactische luchtsteun.	1940-1943	AIR 24 – Headquarters AIR 27 – Squadrons AIR 25 – No. 71 Group AIR 39 – Operational / intelligence summaries
Auster Squadrons	De Auster Squadrons bestonden uit kleine verkenningsvliegtuigen. Zij vlogen over vijandelijk gebied om Duitse posities in kaart te brengen.	1944-1945	AIR 27 – Squadrons

Overige bronnen gerelateerd aan de luchtoorlog in Nederland			
Instelling / Eenheid	Omschrijving	Actief in NL	Standaard door REASeuro geraadpleegde toegangen
Air Historical Branch (AHB)	AHB is de archiefinstelling van de Royal Air Force. In de archieven van de AHB zijn documenten geraadpleegd over missies in onder meer Nederland.	-	AIR 20 – diversen
Central Interpretation Unit (CIU)	CIU verzorgde de interpretatie van luchtfoto's voor de geallieerde strijdkrachten.	1941-1945	AIR 29 – Interpretation reports AIR 34 – Target folders, Album of aerial photographs
RAF Stations	Gedurende de oorlog hielden de Britse vliegvelden welke toestellen opstegen, waarbij informatie werd genoteerd over het doelwit, bommenlast en neergestorte vliegtuigen.	1940-1945	AIR 28 - Stations
United States Army Air Forces (USAAF)	In TNA zijn (samenvattende) rapporten geraadpleegd van de USAAF over missies in onder meer Nederland.	1943-1945	AIR 40 – Missions, Operations

Tabel 16: Overzicht van geraadpleegde bronnen met betrekking tot de luchtoorlog in TNA in Londen.

Het raadplegen van de in de bovenstaand tabel geraadpleegde inventarisnummers heeft de volgende resultaten opgeleverd met betrekking tot het onderzoeksgebied:

Records created or inherited by the Air Ministry, the Royal Air Force, and related bodies		
Reference: AIR		
Inventaris	Bron	Omschrijving
13 oktober 1944		
AIR 37/715	Second Tactical Air Force HQ	Acht Typhoons van 124 Wing, 137 Squadron, vlogen uit voor aanvallen op Duitse trucks / transportmiddelen te qZ.4907. De voertuigen stonden op een veld opgesteld. 28 raketten (vermoedelijk met 60 lbs gevechtsskop) werden afgeschoten. Resultaten werden niet waargenomen. <i>- Niet relevant, buiten het onderzoeksgebied.</i>
AIR 26/184	Second Tactical Air Force 124 Wing	
AIR 27/954	Second Tactical Air Force 137 Squadron	
11 november 1944		
AIR 37/716	Second Tactical Air Force HQ	Twaalf Spitfires van 135 Wing, 33 Squadron, vlogen uit voor aanvallen op spoorwegdoelen in het gebied Amersfoort-Zwolle. De aanvallen vonden plaats tussen 9.06 uur en 14.45 uur. De aanval vond plaats te qZ.4807, 12 x 500 lbs bommen werden afgeworpen, één bom trof en doorbrak het spoor. <i>- Niet relevant, buiten het onderzoeksgebied.</i>
AIR 26/916	Second Tactical Air Force 135 Wing	
AIR 27/370	Second Tactical Air Force 33 Squadron	
20 januari 1945		
AIR 37/717	Second Tactical Air Force HQ	Zes Typhoons van 146 Wing, 193 Squadron, vlogen uit voor aanvallen op Duitse spoorwegdoelen. Te qZ.4907 werden tussen 9.50 uur en 11.15 uur het spoor doorbroken na de afworp van 12 x 1000 lbs bommen. twee bommen troffen het spoor, één bom kwam nabij het spoor neer. <i>- Niet relevant, buiten het onderzoeksgebied.</i>
AIR 37/994	Second Tactical Air Force 146 Wing	
AIR 27/1157	Second Tactical Air Force 193 Squadron	
17 april 1945		
AIR 37/718	Second Tactical Air Force HQ	57 Spitfires van 132 Wing, 66, 127, 331 en 332 Squadron, vlogen uit voor aanvallen op doelen in de Zuiderzee (Huidige IJsselmeer). Onder andere te qZ.4909 schuiten aangevallen. <i>- Niet relevant, de Zuiderzee ligt buiten het onderzoeksgebied.</i>
AIR 26/193	Second Tactical Air Force 132 Wing	
AIR 27/600	Second Tactical Air Force 66 Squadron	
AIR 27/929	Second Tactical Air Force 127 Squadron	

AIR 27/1726	Second Tactical Air Force 331 Squadron	
AIR 27/1729	Second Tactical Air Force 332 Squadron	

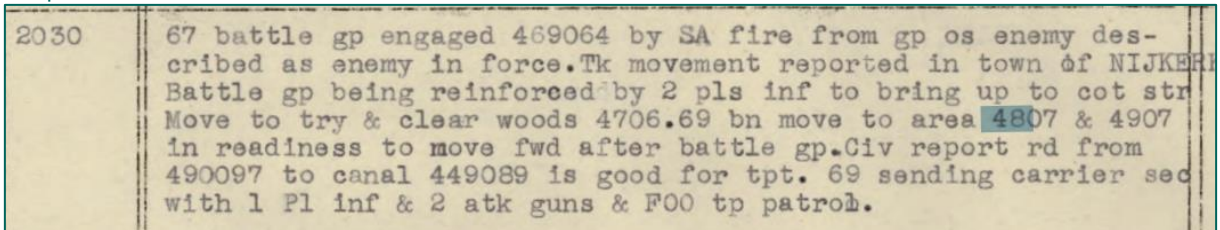
Tabel 17: Overzicht van relevante inventarisnummers met betrekking tot de luchtoorlog voor voorliggend HVO-NGE uit TNA.

Records created or inherited by the War Office, Armed Forces, Judge Advocate General, and related bodies Reference: WO		
WO 171/5333	War Office: Allied Expeditionary Force, North West Europe (British Element): War Diaries, Second World War. Royal Engineers, Bomb Disposal Companies, 5 Coy, Januari – December 1945.	
Niet relevant, geen specifieke oorlogshandelingen binnen het onderzoeksgebied vermeld.		
WO 179/4180	War Office: Canadian, South African, New Zealand and Indian (United Kingdom) Forces (Dominion Forces): War Diaries, Second World War, 1 Canadian Infantry Division, March – April 1945.	
Niet relevant, geen specifieke oorlogshandelingen binnen het onderzoeksgebied vermeld.		
WO 179/4182	War Office: Canadian, South African, New Zealand and Indian (United Kingdom) Forces (Dominion Forces): War Diaries, Second World War, 1 Canadian Infantry Division, May – Augustus 1945.	
Niet relevant, geen specifieke oorlogshandelingen binnen het onderzoeksgebied vermeld.		
WO 179/4285	War Office: Canadian, South African, New Zealand and Indian (United Kingdom) Forces (Dominion Forces): War Diaries, Second World War, 5 Canadian Armoured Division, Jan. – Nov. 1945.	
Niet relevant, geen specifieke oorlogshandelingen binnen het onderzoeksgebied vermeld.		

Tabel 18: Overzicht van relevante inventarisnummers met betrekking tot de grondoorlog voor voorliggend HVO-NGE uit TNA.

Library and Archives of Canada

Het LAC bevat documentatie betreffende het Canadese leger. Delen van de in het LAC beschikbare collectie is digitaal raadpleegbaar. In de digitale collectie is gezocht naar War Diaries van Canadese eenheden die in 1944-1945 in Nederland hebben gediend. Zoals hierboven onder het TNA vermeld is de informatie uit de War Diaries opgenomen in een database, waarin is gezocht op de kaartvierkanten zoals weergegeven op de stafkaart (zie bijlage 6), op de onderliggende coördinaten, op plaatsnamen en data waarop oorlogshandelingen plaatsvonden. Het raadplegen van de digitaal beschikbare documentatie van het LAC heeft geen relevante informatie opgeleverd:

Record Group 24. National Defence		
Volume/box 14081	File 35	Headquarters, 2nd Canadian Infantry Brigade. 1945/04-1945/09
19 april 1945:		
		
- Niet relevant, enkel melding dat wegen ten noorden van het onderzoeksgebied gebruikt kunnen worden.		
Volume/box 15290	File 42	The West Nova Scotia Regiment. 1945/04-1945/10.
Niet relevant, geen specifieke oorlogshandelingen binnen het onderzoeksgebied vermeld.		

Record Group 24. National Defence

Tabel 19: Overzicht van relevante inventarisnummers met betrekking voor voorliggend HVO-NGE uit het LAC.

Bundesarchiv Freiburg (BaMa)

Het Bundesarchiv beheert de archieven van de Duitse krijgsmacht en de civiele archieven tijdens de Tweede Wereldoorlog. De collectie is zwaar gehavend door gebeurtenissen tijdens de oorlog. Zo is slechts ca. 2% van het archief van de Duitse luchtmacht (Luftwaffe) is bewaard gebleven. Deze collectie is vernietigd door bombardementen en opzettelijke archiefvernietiging. Ook de stukken van de grondeenheden zijn door vernietiging tijdens terugtrekking van de Duitse Wehrmacht slechts fragmentarisch bewaard. REASeuro beschikt over een grote collectie stukken uit het Bundearchiv. Het betreffen stukken van de Duitse Wehrmacht, Luftwaffe en Kriegsmarine die actief waren in Nederland. In deze collectie is gezocht naar stukken met betrekking tot het onderzoeksgebied. Het raadplegen van het BaMa heeft geen relevante informatie opgeleverd:

RH 26-227 227. Infanterie-Division 2. Abteilung Ia (Führungsabteilung)	
RH 26-227/3	Kriegstagebuch Nr. 2 (Eifel, Niederlande, Belgien, Le Havre) 1. Jan. - 30. Juni 1940
Niet relevant, geen meldingen binnen het onderzoeksgebied vermeld.	
RH 26-227/4	Notizen zum Kriegstagebuch Ia 9. Mai - 27. Juni 1940 Enthält u.a.: Stellenbesetzungen (Stab 227. Inf. Div.; X. AK; Arko 22: Pi. Btl. (mot) 651; verst. SS-Rgt. "Der Führer"; Aufkl. Abt. (mot) 20; Panzerzüge 3, 4 und 7)
Niet relevant, geen meldingen binnen het onderzoeksgebied vermeld.	
RH 26-227/5	Eingehende Befehle, abgehende Meldungen (Anl. a1) 1. Jan. - 22. Mai 1940
Melding van 13 mei 1940 betreffende aanhoudende Nederlandse beschietingen op Duitse posities in de nacht van 12 op 13 mei 1940. - <i>Niet relevant, geen exacte locaties bekend.</i>	
RH 26-227/7	Tagesmeldungen (Anl. h) 10. Mai - 30. Juni 1940
Niet relevant, geen meldingen binnen het onderzoeksgebied vermeld.	
RH 26-227/8	Meldungen, Lageberichte: Schnelle Gruppe "Mitte" (Anl. d) 10. - 14. Mai 1940
Niet relevant, onleesbaar handgeschreven verslag.	
RH 26-227/9	Meldungen, Funksprüche: Schnelle Gruppe "Süd" (Anl. e) 10. - 17. Mai 1940
Niet relevant, geen meldingen binnen het onderzoeksgebied vermeld.	
RH 26-227/10	Meldungen, Funksprüche: Panzerzüge 3 und 4 (Anl. f) 10. Feb. - 10. Mai 1940
Niet relevant, geen meldingen binnen het onderzoeksgebied vermeld.	

Tabel 20: Overzicht van relevante inventarisnummers met betrekking voor voorliggend HVO-NGE uit het Bundesarchiv.

BIJLAGE 5 EOD EN MMOD: MUNITIERRUIMINGEN EN MIJNENVELDEN

In deze bijlage zijn de gegevens met betrekking tot de naoorlogse ruiming van munitie en mijnenvelden opgenomen. Deze gegevens zijn afkomstig van de EOD en zijn voorloper, de MMOD.

EOD: Munitieruimingen

In de munitieruimrapporten van de EOD van 1971 tot heden is gezocht naar geruimde NGE in of in de omgeving van het onderzoeksgebied. De munitieruimrapporten in een straal van 500 meter rond het onderzoeksgebied zijn meegenomen in de analyse, zodat een goed beeld wordt verkregen van de soort NGE die zijn ingezet in de omgeving tijdens de oorlog. Nabij het onderzoeksgebied zijn geen aanduidingen van munitieruimingen aangetroffen.

MMOD

Daarnaast is bij het Semi-Statistisch Informatiebeheer (SIB) van het Ministerie van Defensie het archief van de MMOD geraadpleegd. De MMOD is één van de voorlopers van de EOD en heeft direct na de oorlog veel munitie geruimd. In sommige gevallen is de informatie uit het MMOD-archief identiek aan de gegevens omtrent mijnenvelden en munitieruimingen. Voor het onderzoeksgebied is geen relevante informatie aangetroffen.

MMOD: Gemeente Putten
Geen relevante meldingen betreffende het onderzoeksgebied aangetroffen.

Tabel 21: Relevante informatie uit het MMOD-archief.

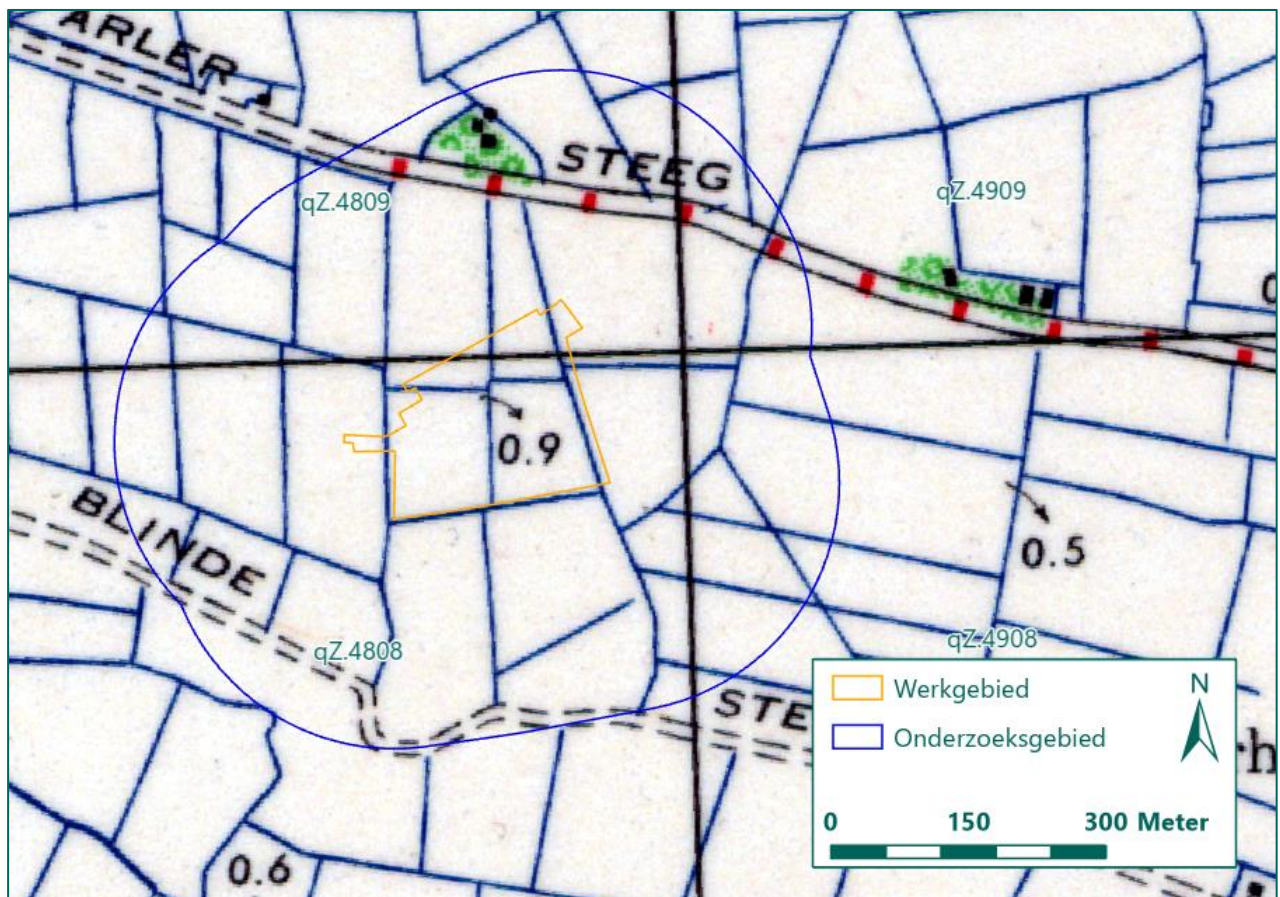
BIJLAGE 6 CARTOGRAFISCH MATERIAAL

Voor dit HVO-NGE is intensief gebruik gemaakt van kaartmateriaal. Dit kaartmateriaal is digitaal ontsloten in GIS. Het volgende kaartmateriaal is opgenomen in deze bijlage:

- Geallieerde stafkaart
- Bunkerarchief
- Mijnenveldkaart
- Topotijdreis
- Indicatieve Kaart Militair Erfgoed (IKME)
- Actueel Hoogtebestand Nederland (AHN)
- Huidige topografische kaart

Geallieerde stafkaart

De geallieerde stafkaart is verkregen via het Kadaster en geeft een beeld van hoe het gebied er tijdens de Tweede Wereldoorlog uitzag. Stafkaarten zijn voorzien van een coördinatenstelsel gebaseerd op kaartvierkanten, het zogenaamde Nord du Guerre-coördinatenstelsel. Een kaartvierkant is een locatieaanduiding van één kilometer bij één kilometer. In sommige gevallen zijn de locaties op honderd meter (zescijferig coördinaat) en op tien meter (achtcijferig coördinaat) nauwkeurig. In stukken van land- en luchteenheden uit de Britse National Archives worden deze coördinaten gebruikt om locaties aan te duiden. Het onderzoeksgebied ligt op de geallieerde stafkaart 370 Nijkerk, in de kaartvierkanten qZ.4808-4809 en qZ.4908-4909. In onderstaand figuur is de geallieerde stafkaart inclusief het werk- en onderzoeksgebied en kaartvierkanten weergegeven.

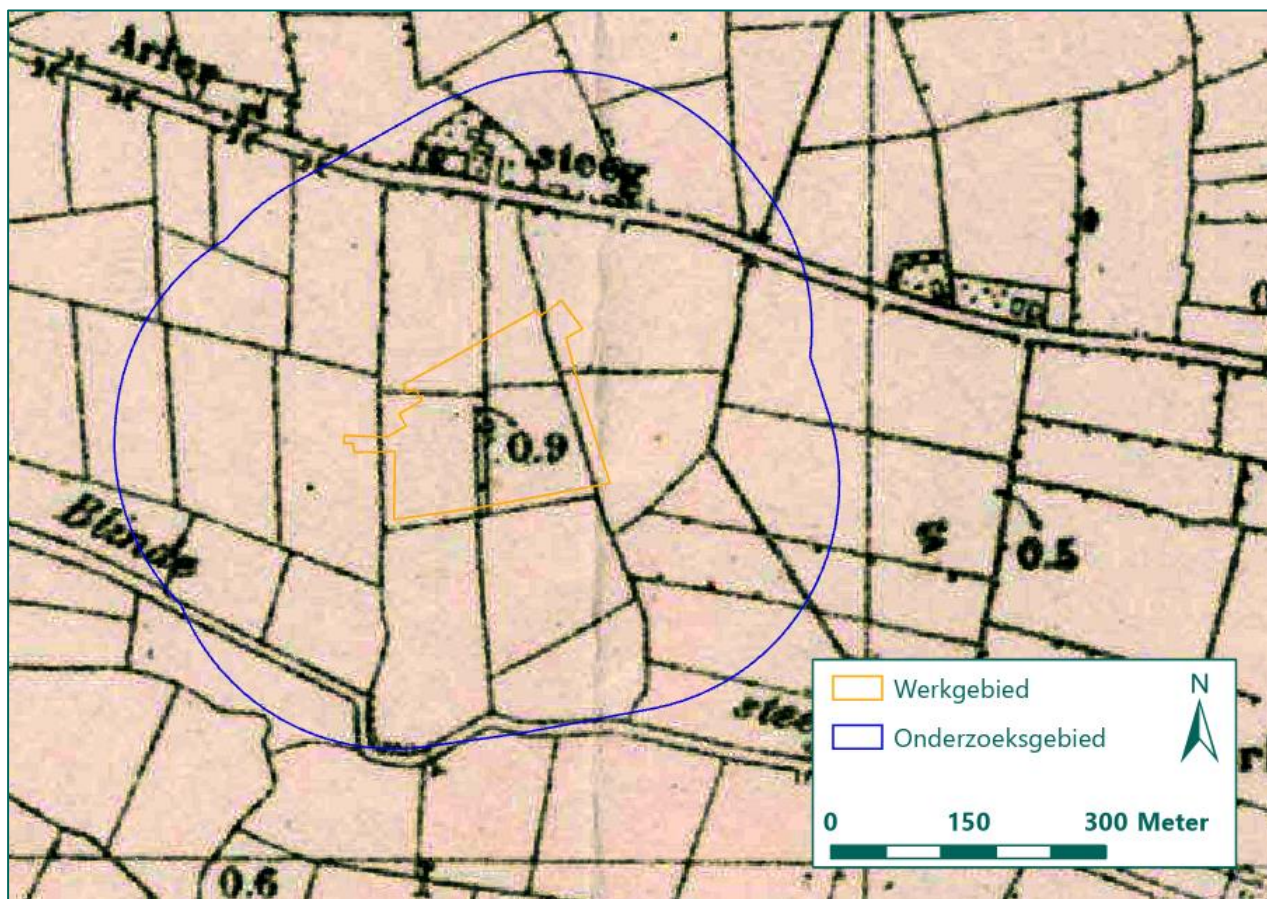

Figuur 5: Uitsnede geallieerde stafkaart met relevante kaartvierkanten (Bron: Kadaster).

Bunkerarchief

Het archief van het 2e Geniecommandement, Bureau Registratie Verdedigingswerken van het Ministerie van Defensie (beter bekend als het Bunkerarchief) bevat informatie over verdedigingswerken van meer permanente aard.

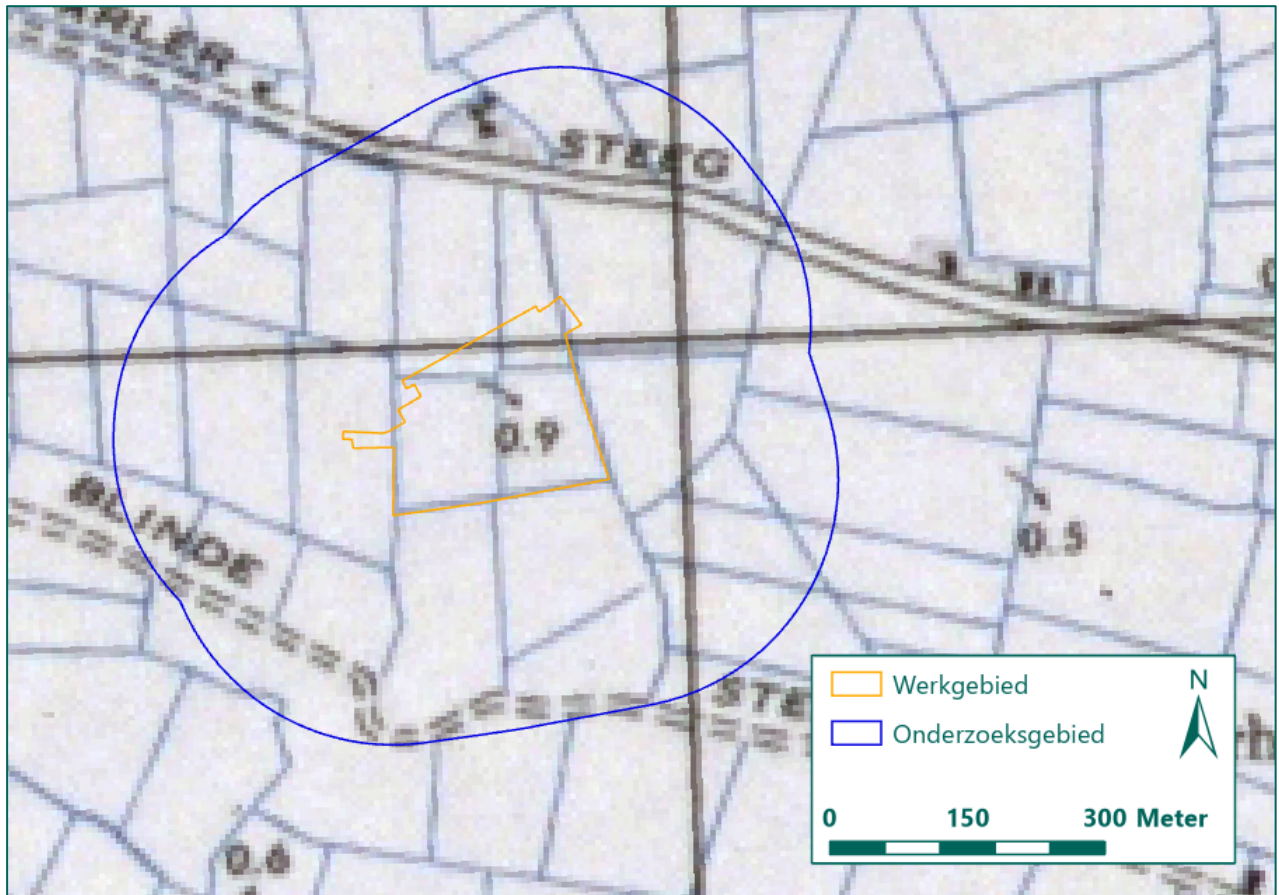
Voorbeelden hiervan zijn de betonnen bunkers van de Atlantikwall, versterkingen rond vliegvelden en onderdelen van stellingen. In Figuur 6 is de Blokkaart weergegeven, waarop het onderzoeksgebied zichtbaar is. Binnen of nabij het onderzoeksgebied zijn geen verdedigingswerken waarneembaar.

Figuur 6: Uitsnede Blokkaart 278 4C (Bron: Nationaal Archief).

Mijnenveldkaart

Via de EOD is de mijnenveldkaart verkregen. Mijnenveldkaarten zijn stafkaarten waarop de mijnenvelden met rood zijn aangegeven. Zoals zichtbaar in Figuur 7 waren binnen het onderzoeksgebied geen mijnenvelden of mijnenveldverdachte gebieden aanwezig.

Figuur 7: Uitsnede mijnenveldkaart 370 Nijkerk (Bron: EOD).

Topotijdreis

Op topotijdreis.nl staan de kadastrale kaarten van Nederland in de periode 1815 tot heden. Verschillende jaren van kadastrale kaarten zijn door REASeuro in GIS te openen. Op deze wijze kunnen kaarten van het onderzoeksgebied van vóór, tijdens en na de Tweede Wereldoorlog worden vergeleken. Als voorbeeld is de kaartlaag van 1943 weergegeven in Figuur 8.

Figuur 8: Uitsnede kaartlaag 1943 (Bron: Topotijdreis).

Indicatieve Kaart Militair Erfgoed (IKME)

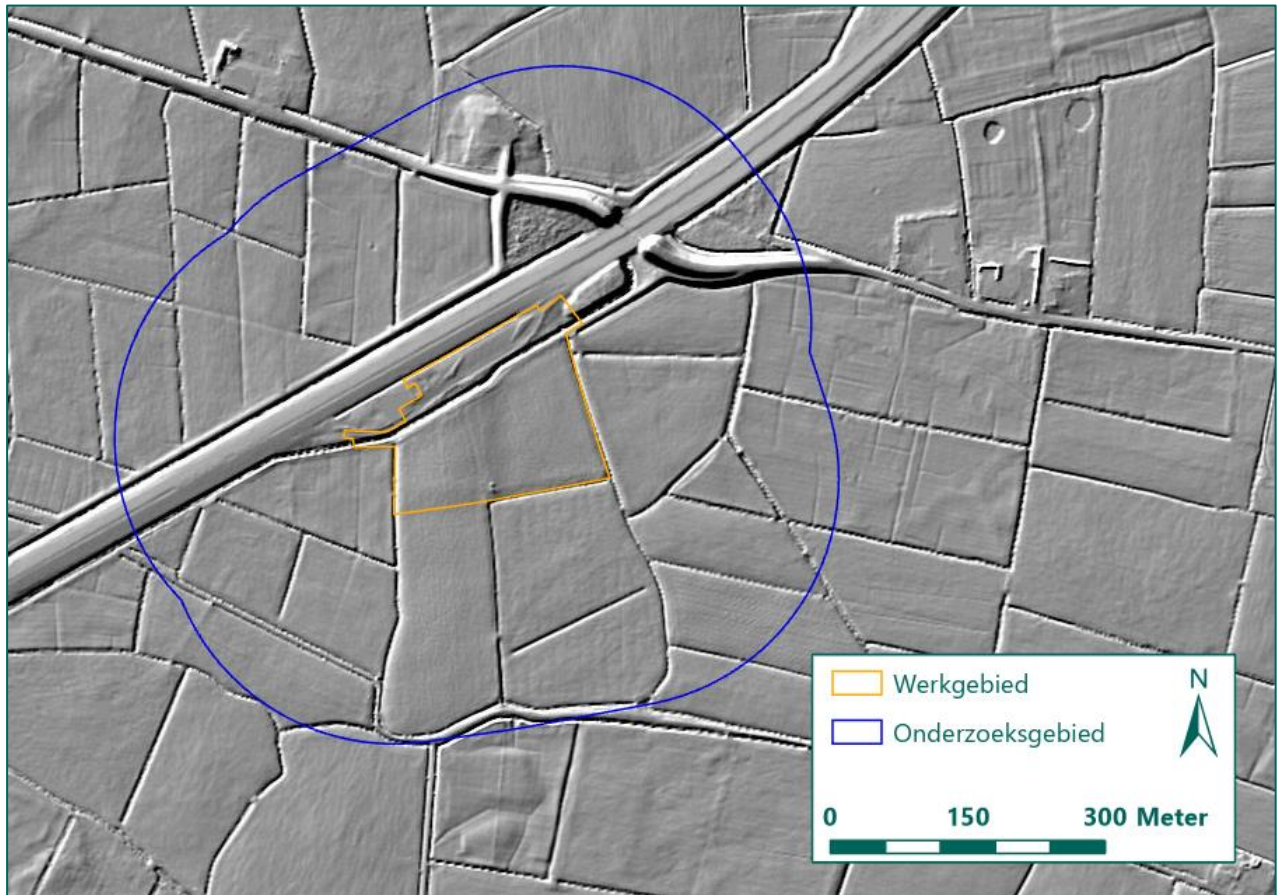
De IKME is een interactieve kaart van Nederland en is gecreëerd op initiatief van de Stichting RAAP. Via de kaart kunnen indicatieve locaties van onder andere Duitse en Nederlandse verdedigingslinies, slagvelden, (schijn)vliegvelden en munitieopslagplaatsen worden waargenomen. In onderstaand figuur is een uitsnede weergegeven van het IKME ter plaatse van het huidige onderzoeksgebied. Zoals blijkt uit de IKME is binnen het onderzoeksgebied geen locaties ingetekend die gerelateerd kunnen worden aan oorlogshandelingen.

Figuur 9: Uitsnede IKME (Bron: IKME).

Actueel Hoogtebestand Nederland (AHN)

Via het AHN kunnen digitale hoogtekarten van Nederland worden ingezien. Deze hoogtekarten maken het mogelijk om verstoringen in het landschap, die gerelateerd kunnen worden aan oorlogshandelingen, inzichtelijk te maken. In Figuur 10 is een uitsnede van het huidige onderzoeksgebied in het AHN weergegeven. Op het AHN zijn binnen het onderzoeksgebied geen verstoringen waarneembaar die gerelateerd kunnen worden aan oorlogshandelingen.

Figuur 10: Uitsnede AHN (Bron: AHN).

Huidige topografische kaart

De huidige topografische kaart is afkomstig van ESRI, de ontwikkelaar van GIS. Deze kaartlaag is dermate nauwkeurig dat deze bruikbaar is voor het inpassen van overig kaartmateriaal en voor het nauwkeurig weergeven van NGE-Risicogebieden. Een uitsnede van deze kaart is weergegeven in Figuur 11.

Figuur 11: Uitsnede huidige topografische kaart (Bron: ESRI).

BIJLAGE 7 OVERZICHT LUCHTFOTO'S

Bij de volgende instanties zijn luchtfoto's van tijdens en na de oorlog geraadpleegd:

- Bibliotheek Wageningen Universiteit (Wageningen, NL);
- Topografische Dienst Kadaster (Zwolle, NL);
- The National Collection of Aerial Photography (NCAP, Edinburgh, VK);
- National Archives and Records Administration (NARA, College Park (MD), VS);

In het geraadpleegde bronnenmateriaal zijn geen aanwijzingen van oorlogshandelingen binnen het onderzoeksgebied aangetroffen. Derhalve is een luchtfoto van laat in de Tweede Wereldoorlog geraadpleegd om vast te stellen of er binnen of nabij het onderzoeksgebied militaire infrastructuur was aangelegd. Ter plaatse van het onderzoeksgebied is de luchtfoto tevens geanalyseerd op de aanwezigheid sporen van andere oorlogshandelingen. Luchtfotoanalyse vindt plaats in hoofdstuk 4. Tevens is een luchtfoto (afkomstig van NARA) van kort na de Tweede Wereldoorlog geraadpleegd. De kwaliteit van deze foto is laag vanwege de hoogte waarop deze luchtfoto is genomen. NCAP is geraadpleegd om een kwalitatief goede luchtfoto van het onderzoeksgebied te bestellen. Vanwege maatregelen rondom het COVID-19 virus is het niet mogelijk gebleken luchtfoto's van NCAP aangeleverd te krijgen.

Luchtfoto's van tijdens en na de Tweede Wereldoorlog:

Collectie / sortie	Fotonummer	Datum	Bron
186/5	3169	23 maart 1945	Wageningen UR
3G MEW S 123 1	6081	18 juli 1945	NARA

Tabel 22: Overzicht luchtfoto's.

In tekening 01 zijn de luchtfoto's ingepast.

BIJLAGE 8 CHECKLIST WSCS-OCE EN VERZENDLIJST

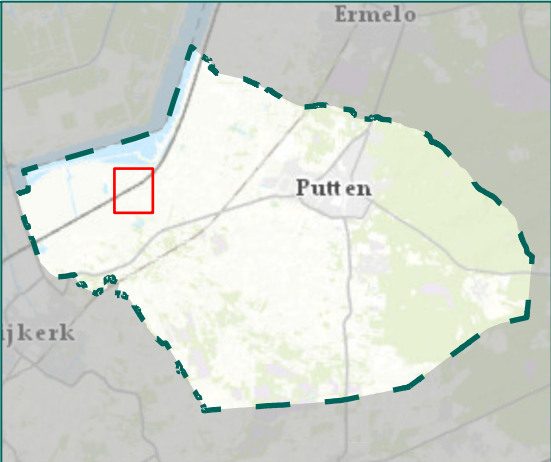
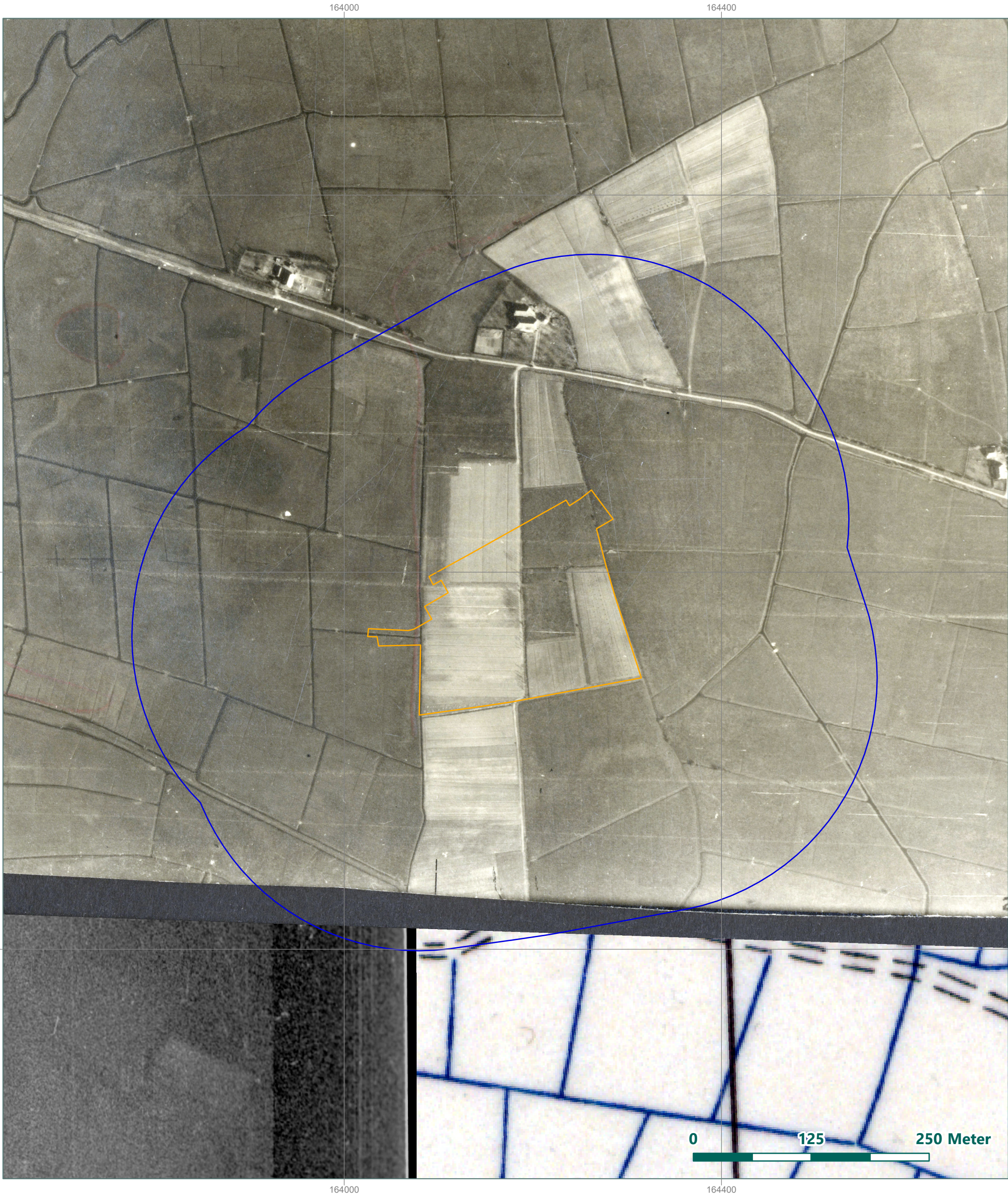
Actie	Verwijzing rapport
Aanleiding van het HVO-NGE	Paragraaf 1.1
Omschrijving en doelstelling van opdracht	Paragraaf 1.3
Begrenzing van het onderzoeksgebied	Paragraaf 1.2
Beschrijving uitvoering onderzoek (incl. betrokken personen)	Zie offerte
Verantwoording bronnenmateriaal (incl. bronverwijzing)	Hoofdstuk 2
Vaststellen en afbakenen van het verdachte gebied	N.v.t.
Vaststellen soort, hoeveelheid en verschijningsvorm vermoede NGE	N.v.t.
Leemten in kennis	Paragraaf 4.3
Advies	Paragraaf 5.2

Verzendlijst:

- 1 digitaal exemplaar van het rapport voor de opdrachtgever.

BIJLAGE 9 TEKENINGEN (LOSBLADIG)

- Tekening 01: Inpassing luchtfoto's 1945
- Tekening 02: Vergelijk geallieerde stafkaart en huidige topografische kaart
- Tekening 03: Oorlogshandelingenkaart

- Werkgebied
- Onderzoeksgebied

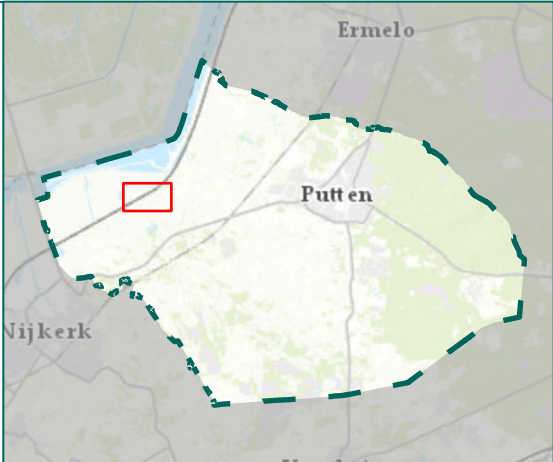
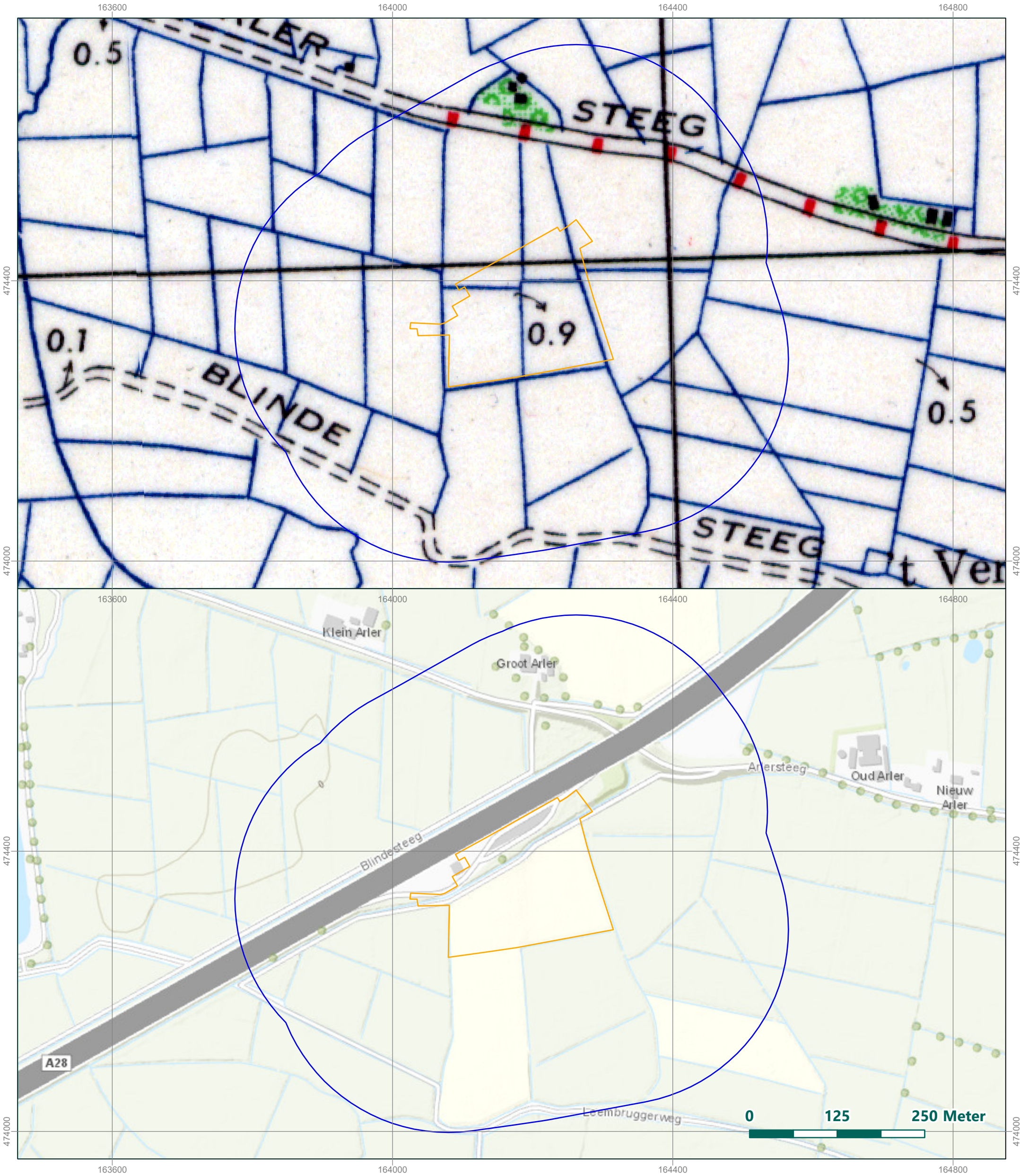
Nijkerk Vanenburg

Inpassing luchtfoto's 1945

Rapportnummer RO-200239

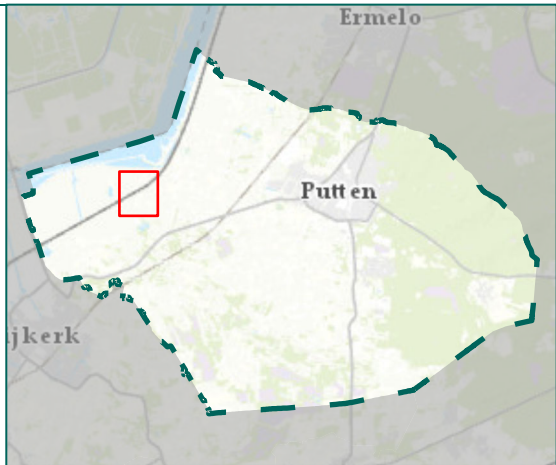
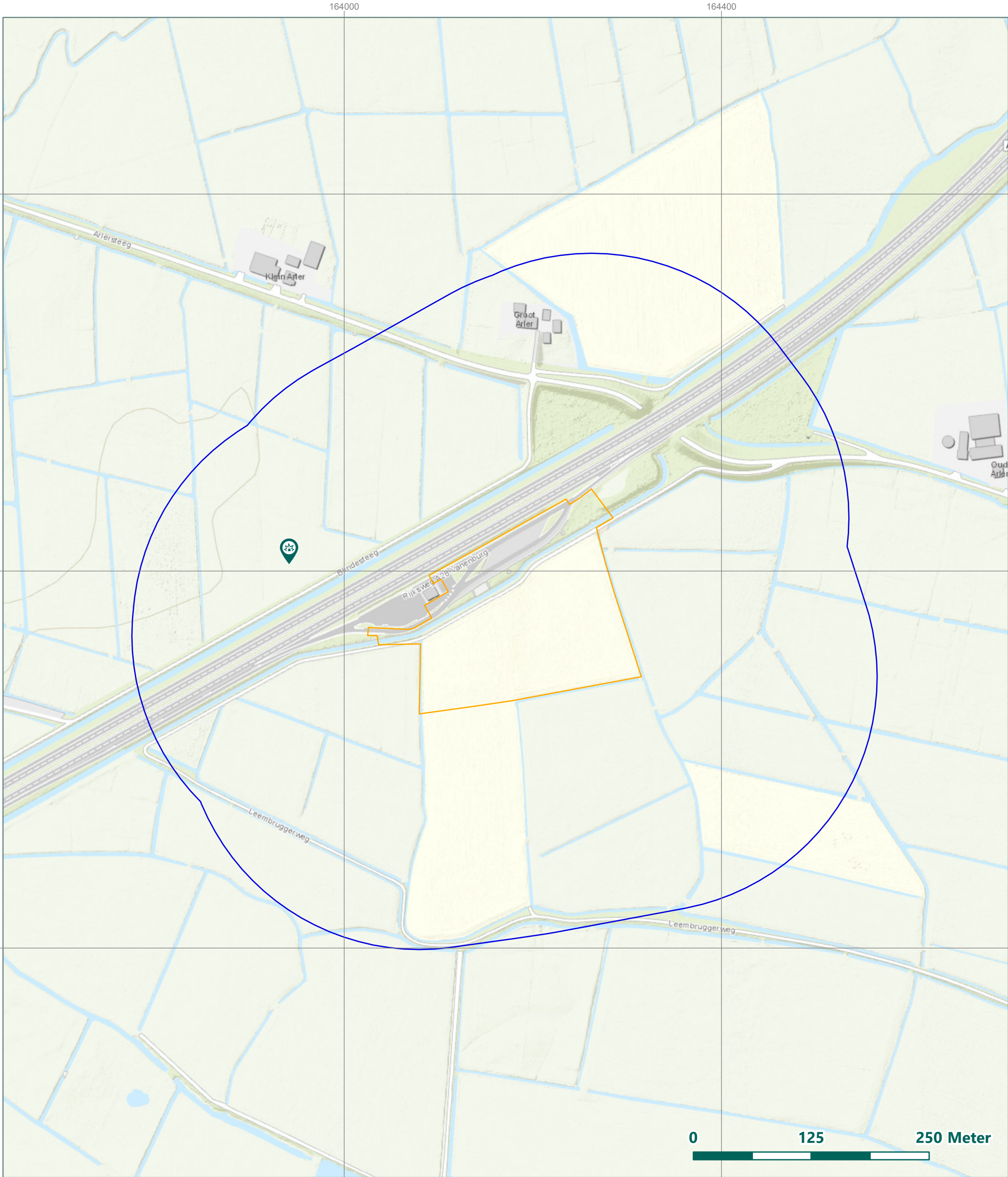
Getekend:	L. van den Burg	6-7-2020	Tekening no:	73924-01-01
Gecontroleerd:	T. van Wijk	6-7-2020	Papier formaat:	A4
Akkoord:	M. Taks	6-7-2020	Coörd systeem:	RD New

- Werkgebied
- Onderzoeksgebied

Nijkerk Vanenburg			
Vergelijking geallieerde stafkaart en huidige topografische kaart			
Rapportnummer RO-200239			
Getekend:	L. van den Burg	6-7-2020	Tekening no: 73924-01-02
Gecontroleerd:	T. van Wijk	6-7-2020	Papier formaat: A4
Akkoord:	M. Taks	6-7-2020	Coörd systeem: RD New

- Krater
- Werkgebied
- Onderzoeksgebied

Nijkerk Vanenburg

Oorlogshandelingenkaart

Rapportnummer RO-200239

Getekend:	L. van den Burg	6-7-2020	Tekening no:	73924-01-03
Gecontroleerd:	T. van Wijk	6-7-2020	Papier formaat:	A4
Akkoord:	M. Taks	6-7-2020	Coörd systeem:	RD New

